

ISBN 978-616-93824-1-6

9 786169 382416

This is not just a *book* but the *equity*

เปิดประตูโอกาส
สร้างความเสมอภาค
ทางการศึกษา

คู่มือติดตามหนุนเสริมการพัฒนาการเรียนรู้และเยาวชนนอกระบบ 4 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง

(พื้นที่สูง ปัตตานี ยะลา นราธิวาส)

พัทลุง นาคอไรรัตน์ โคทม อารียา สุชานา ลิ้มใจ

ISBN: 978-616-93824-1-6

โครงการสนับสนุนการพัฒนาระดับต้นขอระบบการศึกษา
โดย เครือข่ายสังคม : ภาวใต้ตอนล่าง
(ปัตตานี ปัตตานี ยะลา นราธิวาส)

คู่มือติดตามหนุนเสริม
การพัฒนาครูพี่เลี้ยงและเยาวชนนอกระบบ
4 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง
(พัทลุง ปัตตานี ยะลา นราธิวาส)

คู่มือติดตามหนุนเสริมการพัฒนาคู่มือเลี้ยงและเพาะชนนอกระบบ 4 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง (พัทลุง ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส)

เลขมาตรฐานสากลหนังสือ ISBN: 978-616-93824-1-6

ผู้เขียน

พัทธธิดา นาคอุไรรัตน์

โคทม อาริยา

รัฐธนา ลีมีง

พิมพ์ครั้งที่ 1 2564

จำนวนพิมพ์ 200 เล่ม

ออกแบบปก ไซนะ เจ๊ะปอ

ภาพประกอบในเล่ม นุสรีย์ชาม บินมามู

ประสานงาน กัญญาณัช เวลสาแจ้ง

มูลนิธิเพื่อการพัฒนาภาคใต้
Thailand and Culture Foundation
๒๕๒๕-๒๕๖๕

สถาบันวิจัยชุมชนและสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยทักษิณ

โครงการสนับสนุนการพัฒนาคู่มือและฝึกนอกระบบการศึกษา
โดยเครือข่ายชิงพื้นที่: ภาคใต้ตอนล่าง
(พัทลุง ปัตตานี ยะลา นราธิวาส)

พิมพ์ที่

อิมเพรส พริ้นท์ติ้ง.

เลขที่ 51/57 จ.วิภาวดีรังสิต ซ.66 ตลาดบางเขน หลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

โทร. 094-4465255

จัดพิมพ์โดย

มูลนิธิสันติภาพและวัฒนธรรม
Peace and Culture Foundation

494 ซอยลาดพร้าว 101/1 แยก 11 แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร
10240. โทร. 084-1484844

สนับสนุนการพิมพ์

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)

สาส์นจากประธานมูลนิธิสันติภาพและวัฒนธรรม

เมื่อผมเรียนจบก็อยากเป็นครู เป็นผู้สอนทั้งในและนอกระบบ และไม่ว่าจะมีตำแหน่งหน้าที่การงานใด ผมภูมิใจที่จะบอกว่ามีอาชีพครูเสมอ เพราะถือว่าครูคือ “ผู้ให้” แต่วิธีการของผมล้ำหลัง คือมักยกยอเยียดความรู้และประสบการณ์ของผมให้คนอื่น

อันที่จริง คำว่า “การสอน” ได้เปลี่ยนเป็น “การเรียนการสอน” ส่วนคำว่า “การเรียน” ได้เปลี่ยนวิธีการจากการจดจำสิ่งที่ครูหรือตำราบอกมาเป็นการเรียนจากการค้นคว้าด้วยตนเอง ริเริ่ม ยอมเสี่ยงและลองผิดลองถูกมากขึ้น ผมเชื่อว่าครูพี่เลี้ยงของเยาวชนนอกระบบในโครงการนี้เป็นครูที่ดีกว่าผม ได้อย่างเต็มภาคภูมิ ไม่ใช่ในฐานะผู้รู้ทั้งหมด หากรู้หน้าที่ว่าไม่ใช่บอกให้เยาวชนทำ เพียงแต่แนะนำ ให้กำลังใจและเรียนรู้ไปกับเยาวชน นี่จึงเป็นการให้ที่มีพลัง เพราะให้ด้วยความรัก ความเอาใจใส่ และความอึดอึดใจไปกับความกระตือรือร้นของเยาวชน

มูลนิธิสันติภาพและวัฒนธรรมขอขอบคุณเยาวชนนอกระบบ ที่ไว้วางใจและเข้าร่วมโครงการนี้ด้วยพลังและความหวัง ขอขอบคุณครูพี่เลี้ยงที่เข้าร่วมโครงการด้วยใจรัก และเชื่อมประสานกลุ่มเยาวชนเข้าเป็นเครือข่ายที่มุ่งสู่ความสำเร็จ ขอขอบคุณอาจารย์พัทธธิดา นาคอุไรรัตน์ ผู้ประสานงานและเป็นพลังหลักในการขับเคลื่อนโครงการ ในระดับองค์กรสถาบันสิทธิมนุษยชนและ

สันติศึกษาและกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) คือปัจจัยเกื้อหนุนที่ช่วยให้โครงการนี้เกิดขึ้นและดำเนินไปด้วยดี

พื้นที่เป้าหมายของโครงการนี้ได้แก่จังหวัดยะลา นราธิวาส ปัตตานี และพัทลุง แต่โครงการรวมของ กสศ. ครอบคลุมอีกหลายจังหวัดทั่วประเทศ จึงหวังว่าหนังสือที่กลั่นจากใจของครูพี่เลี้ยงของโครงการในจังหวัดภาคใต้ตอนล่างเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ผู้เข้าร่วมโครงการของ กสศ. ในจังหวัดอื่น ๆ รวมทั้งผู้อ่านทั่วไปด้วย

โคทม อาริยา

เมื่อคุณถือหนังสือเล่มนี้อยู่ในมือ
ขอให้รับรู้ว่าคุณรักและผูกพัน
ปรารถนาดีต่อกัน เดินทางมาถึงมือคุณ
เสมอ และเป็นมือของฉันที่บรรจงขีด
เขียนให้คุณด้วยความจริงใจ

จากวันที่เริ่มต้นเชิญชวนมาร่วม
มือ จนถึงวันนี้ที่มีมือพวกเราผสานกันและ
ขยายเพิ่มมือจำนวนมากเพื่อขับเคลื่อน
โครงการ ส่งต่อโอกาสที่ดีให้กับน้อง ๆ เยาวชนนอกระบบไป
ด้วยกัน

คำว่า “ขอบคุณ” คงไม่พอสำหรับความมุ่งมั่น ท่วมเท ทั้ง
เรียนรู้และลงมือทำ ทั้งผลักดันและลากจูง แต่ทั้งหมดนั้นเพื่อจะ
ลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำที่กระทำความรุนแรงต่อเด็กและ
เยาวชนและพวกเราเองที่เป็นครูจำนวนมากกว่า 500 ชีวิตที่อยู่ใน
โครงการ จึงขอเปลี่ยนคำขอบคุณเป็นหนังสือเล่มนี้ที่จะให้
เป็น “ของคู่ใจ” มากกว่าจะเป็น “คู่มือ” สำหรับพวกเราที่จะก้าว
ต่อไปในการเป็นทั้งพี่เลี้ยงและเพื่อนร่วมทางสำหรับก้าวอย่างที่จะ
เดินไปสู่สันติภาพและความเป็นธรรมทางสังคม

ขอบคุณ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ที่ให้
โอกาสพวกเราเป็นสะพานผ่องถ่ายกระจายความเป็นธรรม
ขอบคุณมูลนิธิสันติภาพและวัฒนธรรมสำหรับการทำหน้าที่เป็น
เสาหลักข้างหนึ่ง และสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยมหิดลสำหรับเสาหลักอีกข้าง “สะพาน” จึงทอด
สำเร็จอย่างมั่นคงเพียงพอ

พัทธธิดา นาคอุไรรัตน์ (ผู้)

**ครูลม้าย มานะการ
ปัตตานี**

ความหวังใจจากใจครู

ฉันทิ้ง... เยาวชนนอกระบบ และพบความปลื้มที่เหมือนกันคือ ปลื้มในความทุ่มเท ใส่ใจของครูที่มีต่อเยาวชนที่อาสาเข้ามาดูแล และทิ้งในความฝัน และก้าวอย่างอย่างมุ่งมั่นภายใต้โอกาสอันน้อยนิดของเยาวชนนอกระบบ ที่ กสศ.หยิบยื่นให้อย่างกล้าหาญ และฝ่าด่านของระบบความเหลื่อมล้ำออกมาสำเร็จ

แต่ก็ยังพร่องมากสำหรับการสนับสนุนเล็กน้อยที่ผ่านมามีเหมือนทำบุญหนึ่งบาทแล้วฝันอยากขึ้นสวรรค์..

ข้อเสนอสำคัญ คือ รัฐบาลต้องสนับสนุน กสศ. อย่างใจใหญ่ ให้ กสศ. ได้สนับสนุนระบบนิเวศของเยาวชนนอกระบบต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรลงทุนและหนุนเสริมดูแล พัฒนาครูพี่เลี้ยงจิตอาสาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง อย่าให้พวกเขาต้องดิ้นรน ใช้ทุนทางสังคมของตนเองเท่านั้น เพราะในการทำงานจิตอาสาที่เราต้องเผชิญกับความจำกัด มากมาย...และเราฝ่าด่านอย่างมุ่งมั่นโดยลำพังไม่ได้และไม่พอต่อการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม

สิ่งที่เราอยากเห็นคือ กสศ. สร้างนโยบายเชื่อมโยงกับท้องถิ่นรวมทั้งองค์กรระดับจังหวัดอย่างเป็นรูปธรรมและบูรณาการอย่างจริงจังในการหนุนเสริมการทำงานของครูพี่เลี้ยงและเยาวชนนอกระบบการศึกษา เพราะทั้งสองกลุ่มเป็นบุคคลากรที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่งต่อการพัฒนาบ้านเมือง หากร่วมมือกันอย่างจริงจัง ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยน่าจะเบาบางลงได้ในไม่ช้า

หัวใจนอกระบบ

“ยังมีเด็กหลุดออกจากระบบการศึกษาอีกเยอะ” ประโยคนี้จากวงสนทนาเล็กๆ ของกลุ่มครูพี่เลี้ยงในจังหวัดพัทลุง การเริ่มต้นค้นหาเพื่อนที่มีแนวคิดเหมือนหรือคล้ายๆ กัน เริ่มต้นจากเครือข่ายเดิมที่เราเคยทำงานประเด็นเด็ก เยาวชนมาด้วยกัน ซึ่งพวกเราเห็นร่วมกันว่าความสัมพันธ์เดิมที่เคยมีน่าจะช่วยให้เด็กนอกระบบที่เราลงทำงานด้วย เปิดใจคุยกับเราได้ง่ายขึ้น

เตือนใจ ชุ่กษร (ป้อม)

การเอื้อกชเรยกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่เริ่มต้นโดยครูพี่เลี้ยงร่วมกับแกนนำชุมชน ได้มีส่วนช่วยกันค้นหาเพื่อไม่ให้เขาเหล่านี้ตกหล่นจากระบบการช่วยเหลืออีกครั้ง หลังจากที่เขาเคยตกหล่นจากระบบการศึกษามาแล้ว

จำนวน 125 คน คือจำนวนที่ต้องค้นหา “ ไม่น้อยเลยนะ” พวกเราคุยกัน แต่เมื่อเราลงค้นหาจริงๆ เราพบว่ามึเด็กจำนวนเยอะกว่าจากเป้าหมายที่เราต้องการเสียอีก

จากนั้น แนวทางการช่วยเหลือโดยผ่านกระบวนการสำรวจต้นทุนของแต่ละคนจึงเกิดขึ้น หลายคนมีความฝัน และมีความหวัง มีเส้นทางที่ต้องการจะเดินไปให้ถึงตรงที่ตั้งไว้ แต่ข้างหน้าเสียดายสำหรับบางคนทีความฝันเหล่านั้น ไม่สามารถไปถึงได้ เพราะต้นทุนของเราไม่ได้มากพอที่จะต่อเติมให้ได้

“เรามาทบทวนสิ่งที่เราฝันและไปให้ถึงดีมีชัย ที่มันไม่ยากจนเกินไป ให้มันควบคู่ไปกับการใช้ชีวิตจริง” คำถามกึ่งเชิงชวนในเวทีวิเคราะห์ค้นหาแรงบันดาลใจ ทบทวนตนเอง วิเคราะห์ต้นทุนชีวิต รวมทั้งการออกแบบชีวิตใหม่บนฐานของความเป็นไปได้เพื่อนำไปสู่การสร้างอาชีพที่เลี้ยงตัวเอง สร้างคุณค่าพึ่งพาตนเองได้จึงเกิดขึ้นใน 15 กลุ่มอาชีพ หลายคนมีบทเรียนจากการใช้ชีวิตที่เกิดจากการผิดพลาดของตนเอง หรือจากต้นทุนชีวิตที่แตกต่างกัน แต่เมื่อโอกาสที่ กสศ.หยิบยื่นให้ผ่านทางมูลนิธิสันติภาพและวัฒนธรรมมาถึงครูที่เลี้ยง ครูผู้ที่เปิดหัวใจมาคุย มารับฟัง มาเป็นผู้ช่วยหนุนเสริม คำตอบของชีวิตจึงดั่งขึ้น

“หนูคิดว่าอาชีพช่างทำเล็บเป็นอาชีพที่จะติดตัวหนูตลอดไป อาชีพนี้จะช่วยให้หนูเลี้ยงตัวเองและเลี้ยงลูกได้ ขอขอบคุณสำหรับโอกาสที่หยิบยื่นให้นะคะ ”

“โอกาสที่ผมได้รับ ทำให้ผมได้ทำอาชีพช่างยนต์ที่ผมชอบ ทำให้ผมสามารถมีรายได้พอที่จะดูแลพ่อแม่และย่าได้”

สำหรับปั๋อ้อม ในฐานะที่เห็นจุดเริ่มต้นในการลงค้นหาพบปะ แลกเปลี่ยนและรู้จักเขาและเธอเหล่านี้ เราต่างได้เห็นทิศทางการเติบโตในเส้นทางที่เลือก ที่สามารถสร้างคุณค่าให้กับตัวเองและผู้อื่นได้ การใช้บทเรียน ใช้ความผิดพลาด ใช้ต้นทุนของชีวิตที่แตกต่างกัน ย่อมทำให้การใช้ชีวิตระมัดระวังมากขึ้น

“เด็กนอกกระบบ” กลุ่มนี้ได้มีการส่งผ่านไปยังกลุ่มอาชีพที่เหมาะสม อาจจะยังไม่มั่นคงแข็งแรงมากนัก แต่อย่างน้อยก็ยังมียืนอยู่ได้ แต่ทุกพื้นที่ “เด็กนอกกระบบ” ยังคงมีอยู่ และยังรอโอกาสที่จะเข้าถึงผู้ที่หยิบยื่นโอกาสให้เขาและเธอ

ประสบการณ์ 1 ปี

กับความหมายของคำว่า "โอกาส"

การทำหน้าที่หัวหน้าทีมพี่เลี้ยงจังหวัดยะลาในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา เป็นช่วงเวลาที่ดีมากทำให้เราเข้าใจและเรียนรู้อะไรหลายๆ เพราะนอกจากจะค้นพบว่า ตัวเยาวชนนอกระบบมีศักยภาพและมีพลังในการทำอะไ

บางอย่างเพื่อผลักและขับเคลื่อนตัวเองให้มีความสุขและมีโอกาสในการดำรงชีวิตแล้ว ก็ยังพบว่าตัวครูพี่เลี้ยงที่มีใจอาสาเองก็มีศักยภาพมาก เช่นเดียวกัน ทำให้เยาวชนได้รับโอกาสที่ดีมากขึ้น ทั้งในเรื่องการอบรมให้ความรู้ การติดตามกำกับดูแลให้อยู่ในเส้นทางที่ดีที่สุด และการเชื่อมประสานกับกลุ่มคนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหมดนี้คือกระบวนการสำคัญที่ผลักดันทำให้เยาวชนนอกระบบครูพี่เลี้ยงและชุมชนมีความหวังเป็นโอกาสที่ทำให้เขาได้มีพลังในการทำสิ่งดีๆ

จำได้ว่าไปเจอข้อความหนึ่งในหน้าเพจเฟซบุ๊ก "Mission To The Moon" ว่าการช่วยเหลือได้หยิบยื่นโอกาสให้กับกลุ่มคนเปราะบางมี 4 อย่างด้วยกัน 1) คือการมอบสิ่งของที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตเช่นอาหารการกินเพื่อให้สามารถมีชีวิตอยู่ได้ไม่อดตาย 2) การมอบสิ่งที่เป็นปัจจัยเพื่อยังชีพเงินหรืออะไรสักอย่างที่สามารถก่อให้เกิดรายได้จากทรัพย์สินแล้วนั้น 3) การให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการรายได้รายรับและการออมรวมถึงการลงทุนและ 4) ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมากที่สุดคือทำให้กลุ่มคน

เพราะบางครั้งนี้รู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมดีให้เขา
กลับมาเข้ามาอยู่ในที่ที่มีแสงสว่างทุกคนเห็นตัวตนของเขา

ซึ่งทั้งหมด 4 ข้อนี้มันชัดเจนปรากฏอยู่ในโครงการที่
กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ให้การสนับสนุน
กระบวนการทั้งหมดทำให้เขามีรู้สึกดีมีความหวังในการดำรงชีวิต
และคงจะดีไม่น้อยถ้าเขาได้รับโอกาสอย่างนี้ต่อเนื่องในปีที่ 2
จากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาเพราะนั่นจะเป็นสิ่ง
หนึ่งที่จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำในสังคมและทำให้เขามีโอกาสใน
การดำรงชีวิตมากยิ่งขึ้น

ขอบคุณ มูลนิธิสันติภาพและวัฒนธรรม สถาบันสิทธิ
มนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล และกองทุนเพื่อ
ความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ที่ให้การสนับสนุนเยาวชน
สร้างโอกาสและให้ความหวัง

คือ ความหวังถึงชีวิตที่ดีกว่า “Hope is an element in
which people take action, and energize themselves out of
poverty,” (Sir Fazle Abed)

“ความหวัง เป็นพลังที่ทำให้คนลงมือทำในสิ่งที่จะพา
พวกเขาออกจากความยากจน”

คนใกล้ตัวที่ไม่เคยล้มล้ม

เยาวชนนอกระบบที่เราตั้งชื่อและเรียกขานนั้น แต่สำหรับเขานั้น อาจจะ เป็นฮีโร่ในหมู่พวกเขา เป็นเพื่อนที่สนิท และผู้ที่ไว้ใจมากกว่าคนในครอบครัว หลายคนเข้าสู่วงการในหลากหลาย รูปแบบ อาทิเช่น พ่อแม่แยกทาง ครอบครัวมีปัญหา ครอบครัวยากจน ด้อยโอกาส และบางคนพ่อแม่เอาใจมากเกินไป ทำให้ลูกเสียคน สิ่งเหล่านี้ทำให้เยาวชนเหล่านี้ทั้งออกจากระบบเองและถูกผลักออกให้อยู่นอกระบบ

จากการเข้าร่วมโครงการนี้ ผมได้ผ่านกระบวนการต่างๆ ในโครงการ ทำให้ตัวเองในค้นพบสัจธรรมในมิติที่ไม่เคยสัมผัส ทำให้ต้องเรียนรู้วิถีของเด็กเยาวชนเหล่านั้น เพื่อที่จะพยายามดึงความสนใจและความสามารถในแต่ละคนให้เขาเห็นคุณค่าจากที่ตัวเขามีอยู่ หลายคนมีทักษะในการทำอาชีพ บางคนมีทักษะชีวิตที่จะสามารถฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ ที่ขวางหน้า เพราะตัวเขาเจอกับสิ่งเลวร้ายในชีวิตมาพอสมควร บางคนมีภาวะความเป็นผู้นำ และมีความมุ่งมั่นตั้งใจอยากทำในสิ่งที่ตัวเองฝันให้ประสบความสำเร็จ

ไม่แปลกเลย การทำงานกับกลุ่มเยาวชนนอกระบบนั้น ในฐานะครูพี่เลี้ยงจะต้องใส่ใจและทุ่มเทเพื่อให้ห้อง ๆ ศรัทธาในตัวของเรา เป็นการทำงานร่วมกันที่ต้องแลกเปลี่ยนกับใจ จึงจะสามารถดำเนินกิจกรรมตามที่วางแผนไว้ได้ และกิจกรรมเหล่านั้นก็เป็นเครื่องมือที่จะให้ห้อง ๆ ได้มีโอกาสและมีความรู้ติดตัวต่อไป

เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการก้าวข้ามอดีตที่ผิดพลาดได้และใช้เป็นบทเรียนเพื่อชีวิตที่ดีกว่าในอนาคต

ผมได้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวของน้อง ๆ ในช่วงที่ทำโครงการทำให้เห็นว่า เยาวชนนอกระบบควรที่จะได้รับการดูแลเป็นพิเศษ เพราะพวกเขามีทักษะและศักยภาพเพียงแต่ขาดการชี้แนะ แนวทาง ขาดพี่เลี้ยงหรือโค้ช ในการดำเนินชีวิต ทั้งอาจจะด้วยสภาพปัญหาในสังคมปัจจุบันที่มักโยนความผิดและลดทอนคุณค่าของเยาวชนที่อยู่นอกระบบ หรือการมองแบบเหมารวมว่าเยาวชนเป็นขยะของสังคม เป็นพวกที่มักจะก่อกวนสร้างปัญหา แต่สิ่งที่ผมได้สัมผัสตอบได้ว่าไม่ใช่อย่างนั้น

ท้ายนี้ ขอมอบกำลังใจให้กับพี่เลี้ยงทุกคน ที่ทำงานด้วยกันตลอดโครงการ ผมเชื่อว่า การที่เราได้ทำมานั้น จะก่อประโยชน์ต่อน้อง ๆ สิ่งที่เราถ่ายทอดไม่ว่าจะเป็นความรู้ ทักษะ อาชีพ ทักษะการใช้ชีวิตและประสบการณ์ที่เราถ่ายทอดนั้น จะเกิดประโยชน์ให้กับน้อง ๆ ที่ร่วมโครงการทุกคน และขอขอบคุณ ผศ.ดร.พัทธธิดา นาคอุไรรัตน์ หัวหน้าโครงการ ขอขอบคุณ รศ.ดร. โคทม อารียา ประธานมูลนิธิสันติภาพและวัฒนธรรม ขอขอบคุณครูพี่เลี้ยงทุกคน และขอขอบคุณบุคคลที่สำคัญที่สุดคือน้อง ๆ เยาวชนที่ร่วมโครงการ ที่มอบความไว้วางใจ และศรัทธาในครูพี่เลี้ยง อยากรบกว่าน้องๆ ทุกคนก็เป็นครูที่ทำให้เราครูพี่เลี้ยงได้เรียนรู้มากมาย วันนี้เราได้สัมผัสแล้วกับบุคคลใกล้ตัวที่ไม่เคยสัมผัส

ด้วยหัวใจที่มุ่งมาดและปรารถนา

มอซาลี ออแว

สารบัญ

หน้า

ส่วนหน้า

สารบัญจากประธานมูลนิธิ	EEF 1
เสียงหัวหน้าโครงการ	EEF 3
ความหวังใยจากใจครู	EEF 4
หัวใจนอกระบบ	EEF 6
ประสบการณ์ 1 ปี	EEF 7
คนใกล้ตัวที่ไม่เคยสัมผัส	EEF 9
วัตถุประสงค์ของเล่ม	1
วัตถุประสงค์ของโครงการ	2

บทนำ

กรอบคิดการพัฒนา	5
กรอบคิดการพัฒนา	8
หลักสูตรและกระบวนการพัฒนาครูที่เลี้ยง	12
1. หลักสูตรจิตวิญญาณครูฯ	12
2. หลักสูตรการฟื้นฟูเยียวยาเสริมศักยภาพฯ	24
3. หลักสูตรการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งฯ	29
4. หลักสูตรการพัฒนาที่เป็นธรรมชาติ	34
5. หลักสูตรการเป็นผู้ประกอบการทางสังคมฯ	36
กรอบการทำงานเชื่อมครูและเด็กสู่การเปลี่ยนแปลง	39
จากความรู้สู่ปฏิบัติการเป็นครูที่เลี้ยง (Coaching)	42
กระบวนการค้นหาตัวตน	43
ออกแบบเส้นทางชีวิต	44
ติดตามหนุนเสริม	49
พัฒนาต่อยอด	51

สารบัญ

	หน้า
ตลาดฝีมือเยาวชนนอกระบบ	52
ติดตามหนุนเสริมในยามวิกฤตโควิด	53
สื่อสารอย่างต่อเนื่อง	55
การหนุนเสริมในภาวะวิกฤตโรคระบาด COVID-19	
ระลอก 3	56
เสียงสะท้อนจากห้องเยาวชน	57
ผมรักไฟ	58
มัจฉานู	60
ส่งท้าย	
บัญชีส่วนตัว/กลุ่ม	62
บันทึกการเรียนรู้	63
ติดต่อครูของเรา	64
บันทึก	71

วัตถุประสงค์ของเล่ม

หนังสือเล่มนี้เขียนขึ้นจากใจ แทนความรักและความปรารถนาดีต่อกันที่จะติดตามไปไม่ว่าจะอยู่ห่างไกลกันเพียงใด เป็นหนังสือที่ส่งมอบทั้งกำลังใจและให้แนวทางสำหรับชุด จัดเอาความรู้ที่เชื่อมั่นว่าทุกคนมีอยู่ภายในตัวออกมาใช้ในการพัฒนาตนเอง ไปให้ถึงเป้าหมายที่วาดฝันไว้ของแต่ละคน และรวมกันเป็นชุมชนนักปฏิบัติการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างโอกาส และความเสมอภาคทางการศึกษาและความเสมอภาคทางสังคม

ที่มา: ประยุกต์จาก ศุภวลัย พลายน้อย, 2562: 7

หวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นตัวแทนความรักความปรารถนาดีของพวกเราที่ส่งมายังเยาวชนนอกระบบในโครงการฯ เพื่อในยามที่ต้องการความช่วยเหลือหรือกำลังใจก็ขอให้เปิดหาจากในเล่มนี้ก่อน จงกว่าเราจะได้มีโอกาสพบกันใหม่

คณะทำงานทีมกลาง

วัตถุประสงค์โครงการ

มูลนิธิสันติภาพและวัฒนธรรม (CFP) ร่วมกับสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา (สสมส.) มหาวิทยาลัยมหิดล ร่วมกันทำงานเกี่ยวกับการสร้างสันติภาพและความเป็นธรรมทางสังคมในหลากหลายพื้นที่และประเด็น ในปี 2563 มูลนิธิฯ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) เพื่อทำงานกับกลุ่มเยาวชนนอกระบบ โดยเฉพาะในภาคใต้ตอนล่างซึ่งเป็นพื้นที่ที่ทาง สสมส. ทำงานอย่างต่อเนื่องมากกว่า 17 ปีในด้านการสร้างสันติภาพในพื้นที่ความขัดแย้งรุนแรงถึงตาย

ปี 2563 พื้นที่ชายแดนใต้ประสบภาวะวิกฤตซ้ำซ้อนจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด-19 (COVID-19) อย่างรุนแรงถึงขั้นมีผู้เสียชีวิต มีเด็กเล็กๆ ติดเชื้อ รัฐบาลประกาศปิดเมืองเพื่อยุติการแพร่ระบาดของเชื้อโรค ซึ่งส่งผลให้เกิดการภาวะการชะงักงันทางเศรษฐกิจไปด้วย ภาคธุรกิจหยุดการจ้างงาน แรงงานที่พึ่งพิงรายได้จากการจ้างงานรายวันขาดรายได้สำหรับการดำรงชีพอย่างฉับพลัน ในสถานการณ์เช่นนี้เพิ่มความเสี่ยงที่จะทำให้มีเด็กและเยาวชนที่กำลังอยู่ในวัยเรียนหรือแม้กระทั่งผู้ที่เพิ่งจะสำเร็จการศึกษามีความเสี่ยงมากขึ้นที่จะต้องหลุดออกจากระบบการศึกษา ขณะที่กลุ่มที่เพิ่งสำเร็จการศึกษาก็หางานทำได้ยากขึ้นส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจระดับครัวเรือน สถานการณ์เช่นนี้มีผลกระทบอย่างมากต่อเด็กและเยาวชนชายแดนใต้ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีระดับการศึกษาและระดับการมีงานทำค่อนข้างต่ำกว่าพื้นที่อื่นอยู่แล้ว การจะดึงเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้กลับเข้าสู่ระบบการศึกษาจึงเป็นเรื่องท้าทายและการจัดหางานที่มีรายได้เลี้ยงตนเองได้ยังมีข้อจำกัดมากขึ้น

ข้อเสนอทางเลือกที่เป็นไปได้คือการจัดการศึกษาที่สามารถที่ตอบโจทย์การสร้างอาชีพและรายได้ไปในเวลาเดียวกันน่าจะเป็นการหนุนเสริมให้พวกเขาสามารถมีอาชีพที่เหมาะสมกับวัยและความถนัด หรือความสนใจ โดยการเชื่อเชิญให้เด็กและเยาวชนนอกระบบเข้ามาร่วมกันทำกิจกรรมสำรวจตัวตนและความต้องการทำอาชีพ และมีโอกาสจะพัฒนาเป็นอาชีพที่เลี้ยงตัวได้

ดังนั้น มูลนิธิฯ จึงได้ร่วมมือกับเครือข่ายองค์กรในพื้นที่ 4 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง คือ พัทลุง ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส เพื่อการจัดทำโครงการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ ลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาและการมีงานทำ เสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครูเพื่อเป็นผู้สนับสนุนติดตามให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบได้อย่างใกล้ชิดทันท่วงที และมีความต่อเนื่องเพื่อผลักดันให้วัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการทั้ง 4 ประการบรรลุผลสำเร็จได้ กล่าวคือ

1. สามารถสร้างระบบการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาให้ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมในสถานการณ์การแพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (โควิด-19) และมีโอกาสเข้ารับการเรียนรู้ได้ตามความศักยภาพและความต้องการ

2. สามารถพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ดูแลเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ

3. บูรณาการเครือข่ายการเรียนรู้และระดมความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้และคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา

4. พัฒนารูปแบบ/วิธีการที่เป็นนวัตกรรมด้านการช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายนอกกระบวนการศึกษาให้สามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพเพียงพอต่อความต้องการสร้างอาชีพที่สามารถเลี้ยงชีพได้อย่างมีศักดิ์ศรีและมีส่วนสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในห้วงเวลาที่การแพร่ระบาดในระลอก 3 ส่งผลกระทบซ้ำเติมสถานการณ์ที่ย่ำแย่อยู่แล้วให้หนักข้อมากขึ้นไปอีก

สมุดคู่มือติดตามและประเมินผลเล่มนี้ มิได้มุ่งหวังจะนำมาตัดสินผลสัมฤทธิ์ของโครงการแต่อย่างใด แต่มุ่งหวังให้เป็นคู่มือสำหรับพัฒนาตนเอง ประเมินกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง และใช้เป็นแนวทางกำกับทิศทางการยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการทุกคน เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายที่ได้ตั้งใจไว้หลังจากได้ค้นพบมันในกระบวนการค้นหาความฝันของตนเองเมื่อช่วงแรกเริ่มเข้าร่วมโครงการนี้

ด้วยรักและปรารถนาดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พัทธธีรา นาคอุไรรัตน์

สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา

มหาวิทยาลัยมหิดล

เมษายน 2564

บทนำ

โครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษาโดยเครือข่ายเชิงพื้นที่: ภาคใต้ตอนล่าง (พทลช ปัตตานี ยะลา นราธิวาส) ภายใต้ความรับผิดชอบของมูลนิธิ สันติภาพและวัฒนธรรม (PCF) ซึ่งมี รองศาสตราจารย์ ดร.โคทม อาริยา เป็นประธาน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัทธธีรา นาคอุไร รัตน์ กรรมการมูลนิธิและอาจารย์จากสถาบันสิทธิมนุษยชนและ สันติศึกษาเป็นหัวหน้าโครงการนั้นเป็นผลมาจากการที่ กองทุน เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) มีความประสงค์จะ ช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ ลดความเหลื่อมล้ำทางการ ศึกษา เสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู โดยมี กลุ่มเป้าหมายอย่างน้อย 7 กลุ่ม จำนวนราว 4.3 ล้านคนในทุก ช่วงวัยดังแผนภาพที่ 1

มูลนิธิฯ จึงร่วมกับ สถาบันลัทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดลและเครือข่ายที่มีศักยภาพและความมุ่งมั่น เป็นกลไกในการทำงานเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ให้กับเด็กและเยาวชน กลุ่มอายุ 15 - 25 ปี ในพื้นที่ภาคใต้ ตอนล่าง โดยในเบื้องต้นให้นำหนักกับพื้นที่ชายแดนใต้ซึ่งเป็น พื้นที่ที่มีความขัดแย้งรุนแรงยืดเยื้อ สร้างเงื่อนไขที่ซับซ้อนและเป็นสาเหตุหนึ่งในหลาย ๆ สาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนในพื้นที่ขาดโอกาสที่จะได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ

สภาพดังกล่าวส่งผลกระทบเป็นลูกโซ่ถึงต้นทุนทาง โอกาสในการพัฒนาศักยภาพภายในของเด็กและเยาวชนชายแดน ใต้ และส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทุก ๆ ด้านรวมถึงโอกาสในการ ประกอบอาชีพการงานที่มั่นคงเพียงพอที่จะสามารถดำรงชีพ ได้ อย่างมีศักดิ์ศรีเสมอภาคกับเยาวชนในพื้นที่อื่น ๆ ด้วย

เมื่อพิจารณาเทียบเคียงกับพื้นที่ที่มีการพัฒนาเยาวชน ด้อยโอกาสของเครือข่ายอื่น พบความเชื่อมโยงกับจังหวัดพัทลุง ด้วยเป็นจังหวัดที่อยู่ไม่ไกล อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน และเป็น จังหวัดภาคใต้ที่มีตัวอย่างความสำเร็จของเยาวชนนอกระบบที่นำ ศึกษามาเป็นต้นแบบ ซึ่งทางเครือข่ายพัทลุง โดยกลุ่ม “พัทลุง ยิ้ม” ได้ทำงานมาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น เพื่อให้เป็นพื้นที่สำหรับการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และความสำเร็จที่ไม่ไกลเกิน จะเข้าถึงได้ ยิ่งกว่านั้นยังเป็นการสร้างขยายเครือข่ายที่สำคัญ สำหรับการพัฒนาเยาวชนนอกระบบจึงได้รวมพัทลุงเข้ามาเป็น เครือข่ายขับเคลื่อนงานด้วย

มูลนิธิฯ เชื่อว่าแนวทางการทำงานร่วมกับเครือข่ายและ
ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทาง
การศึกษาเป็นภารกิจสำคัญที่สามารถตอบโจทย์เป้าหมายการ
พัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (Sustainable Development
Goals) โดยเฉพาะในเรื่องการศึกษาที่มีคุณภาพและเสมอภาค
เป็นธรรม เป้าหมายที่ 4 การขจัดความยากจนในเป้าหมายที่ 1
และ เป้าหมายที่ 16 เรื่องสันติภาพและความเป็นธรรม

กรอบคิดการพัฒนา

โครงการนี้ มีเป้าหมายเพื่อพัฒนากลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่มไปด้วยกัน กล่าวคือ **กลุ่มครูพี่เลี้ยง**ซึ่งจะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่หนุนเสริมและติดตามดูแลอย่างใกล้ชิดต่อ**กลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบ**ซึ่งอาจจะเป็นกลุ่มที่ขาดโอกาส ยากจน เป็นกลุ่มที่ตกสำรวจ หรืออาจจะยังไม่มีวุฒิภาวะเพียงพอต่อการดูแลตัวเองทั้งยังอยู่ห่างไกลจากความช่วยเหลือของรัฐ เข้าไม่ถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐาน เป็นต้น

ด้วยกรอบคิดและกระบวนการทำงานที่วางอยู่บนฐานคิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม เป็นธรรม และไม่ทอดทิ้งใครไว้เบื้องหลัง ดังนั้น โครงการจึงได้กำหนดกรอบการพัฒนาครูเพื่อให้ครูไปเป็นผู้สร้างโอกาสทางการศึกษาพัฒนาพลเมืองให้เป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยที่มีความตื่นตัว มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม สร้างการพัฒนาและขับเคลื่อนสังคมไปสู่ความเป็นธรรมด้วยสันติวิธี โดยใช้ปัญญาเป็นฐานขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบโครงสร้างด้วยปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรมเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงภายในตัวครูเพื่อนำไปสู่การสร้างการเปลี่ยนแปลงในตัวของเด็กและเยาวชน สร้างความหมายใหม่ในชีวิต มีความหวัง และได้รับการหนุนเสริมเติมพลังจากครูพี่เลี้ยงอย่างใกล้ชิด

เพราะเชื่อมั่นว่า การศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาสันติภาพและความเป็นธรรมที่ยั่งยืน ตามแนวคิดสันติภาพศึกษา

(Peace education) ดังภาพในหน้าถัดไป และจะยังยืนยันยิ่งขึ้นหาก การศึกษานั้นตอบ โจทย์การพัฒนาคูณค่าและศักดิ์ศรีความเป็น มนุษย์ของผู้เรียนและสามารถเสริมพลังให้ผู้เรียนได้ใช้ศักยภาพ ของตนอย่างเต็มที่ ตามแนวความคิดการศึกษาฐานสมรรถนะ (Competency Based)

Mahidol University
Wisdom of the Land

สันติภาพศึกษาคืออะไร?

Peace education is here seen as a holistic process of development of human potential to coexist in a less violent manner.

สันติภาพศึกษา ในที่นี้มองว่าเป็นกระบวนการทั้งหมดที่ พัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันได้โดยมีท่าทีหรือใช้ ความรุนแรงต่อกันให้น้อย

Shapiro, 2015

ถอดความโดย พัทธิธิดา, 2018

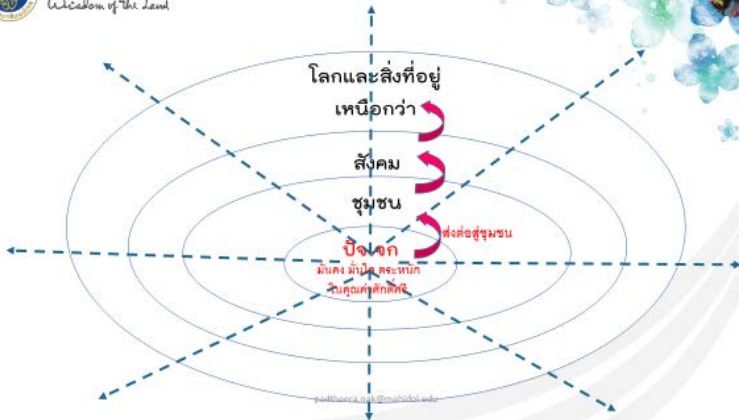
Mahidol University
Wisdom of the Land

สันติภาพศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลง

การศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่สันติภาพและความเป็นธรรมทาง สังคม จำเป็นต้องอาศัยความต้องอาศัย**ความรัก ความกล้าหาญและการทำงาน ด้วยหัวใจ**เพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน ทัศนคติ วัฒนธรรม และมายาคติ ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางโครงสร้าง สังคม ความเชื่อ และเศรษฐกิจ ใน สถานการณ์ความขัดแย้ง

นักการศึกษาในฐานะพลเมือง...ต้องตั้งคำถามเชิงไตร่ตรองสะท้อนคิดกับ ตัวเองว่าอยู่ในจุดไหนของความขัดแย้ง ทั้งในระดับเหตุการณ์และมิติโครงสร้าง สังคม หากมองไม่เห็นว่าเป็นส่วนหนึ่งหรือแม้แต่การกำหนดจุดยืนและ บทบาทผิดก็จะกลายเป็นผู้ตกอยู่ในวังวนวัฏจักรของความรุนแรง ทั้งในแง่ความ เกลียตซึ่ง การผลิตซ้ำความรุนแรง และไม่สามารถตอบสนองต่อปรัชญาและ คุณค่าของการศึกษาที่แท้จริงได้

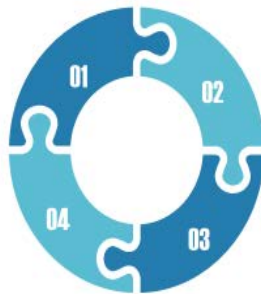

กระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

การเรียนรู้
ผ่านประสบการณ์

การออกแบบ
“กระบวนการ”
การเรียนรู้เพื่อ
การเปลี่ยนแปลง

การสร้าง
ความหมายใหม่

ทักษะการ
เปลี่ยนแปลง

path@ora.nak@mahidol.edu

ซึ่งท้ายสุดจะนำมาซึ่งผลลัพธ์รูปธรรมคือ ความรู้ และการฝึกทักษะที่สามารถสร้างงานสร้างอาชีพได้ตามความต้องการและความถนัดของเด็กและเยาวชน และหนุนเสริมด้วยการสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้และยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ร่วมกับองค์กรในเครือข่ายโครงการเดียวกัน เพื่อให้พวกเขาได้รับแรงบันดาลใจและมีความภาคภูมิใจในตนเอง มีความผูกพันกับสิ่งที่เรียนรู้ พัฒนาและยึดเป็นอาชีพที่เลี้ยงตนได้ในที่สุด ที่สำคัญเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนไม่ทิ้งถิ่นฐานบ้านเกิดอันจะเป็นการผลักดันให้เยาวชนต้องแบกรับความเสี่ยงเพิ่มมากขึ้นก่อนวัยอันควร โดยมีเส้นทางการพัฒนาการช่วยเหลือเยาวชนดังภาพ

หลักสูตรและกระบวนการพัฒนาครูพี่เลี้ยง

สำหรับครูพี่เลี้ยงของโครงการทุกคนจำเป็นต้องผ่านกระบวนการฝึกอบรมปฏิบัติการใน 5 หลักสูตรต่อไปนี้ คือ

1. หลักสูตรจิตวิญญาณครูพี่เลี้ยงผู้สร้างพลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมทางสังคม

เป้าหมาย:

เพื่อปลูกจิตวิญญาณความเป็นครูผู้สร้างห้องเรียนไร้กำแพงที่ไม่ทอดทิ้งใครไว้เบื้องหลัง สร้างพลเมืองที่เข้มแข็งตื่นรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคดิจิทัล ฝึกฝนทักษะครูพี่เลี้ยงแบบมืออาชีพ (Coaching) ทักษะกระบวนการออกแบบและจัดการเรียนรู้ให้เยาวชนบนฐานสมรรถนะ (Competency-based Learning) ซึ่งเป็นหลักสูตรที่เน้นการส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนโดยยึดความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียนเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาการเรียนรู้ในระบบการศึกษาของสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ที่ประกาศจะมีผลบังคับใช้ในปี 2565

ฝึกอบรมหลักสูตรฐานสมรรถนะให้ครูพี่เลี้ยงได้นำไปถ่ายทอดแก่เด็กและเยาวชนของโครงการจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางความรู้และหนุนเสริมให้เยาวชนนอกระบบได้เรียนรู้เพื่อเท่าทันกับเยาวชนที่เรียนในระบบ

ผลลัพธ์เชิงกระบวนการเรียนรู้คือมุ่งสร้างพลเมืองที่มีศักยภาพในตนเองและตระหนักต่อการสร้างความเป็นธรรมทางสังคมตามแนวทางการสร้างพลเมืองประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมทางสังคม ซึ่ง Westheimer and Kahne (2004) ได้พัฒนาตัวแบบไว้ ดังภาพ

แบบของพลเมือง (Kinds of Citizens)			
	พลเมืองที่มีความรับผิดชอบ (Personally Responsible Citizen)	พลเมืองที่มีส่วนร่วม (Participatory Citizen)	พลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมในสังคม (Justice - Oriented Citizen)
 แนวคิดหลัก	พลเมืองที่จะแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม จะต้องมีคุณลักษณะที่ดี ข้อดี รับผิดชอบ เคารพกฎหมาย และดีถิภาของสังคม	พลเมืองที่จะแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม จะต้องมีส่วนร่วมและเป็นผู้นำในการวางระบบ และโครงสร้างของสังคม	พลเมืองที่จะแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม จะต้องตั้งคำถามและเปลี่ยนระบบหรือโครงสร้างที่เป็นอยู่ของสังคมที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม
 แนวปฏิบัติ	<ul style="list-style-type: none"> - รับผิดชอบต่อชุมชน - ตั้งใจทำงานและจ่ายภาษี - ปฏิบัติตามกฎหมาย - ไร้เชื้อและบริจาคเลือด 	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นสมาชิกของกลุ่มองค์กรที่กระตือรือร้นและมีคามมุ่งมั่นตั้งใจที่จะพัฒนาชุมชน - จัดการชุมชนให้ใส่ใจต่อสิ่งที่เป็นประโยชน์ เช่น รักษาสิ่งแวดล้อม การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ - เข้าใจกระบวนการทำงานของรัฐอย่างไร - ทำงานเชื่อมโยงกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง 	<ul style="list-style-type: none"> - คิดเชิงวิพากษ์ต่อโครงสร้างของสังคม นโยบาย และเศรษฐกิจ - สืบค้น/ติดตามและนำเสนอประเด็นที่ไม่เป็นธรรมในสังคม - เข้าใจการเคลื่อนไหวทางสังคม และผลกระทบเชิงระบบที่เกิดขึ้น - ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงผ่านกลไกรัฐเพื่อสร้างสังคมที่เป็นธรรม
 ตัวอย่างเชิงเปรียบเทียบ	- ร่วมบริจาคในการทำกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาความอดอยากที่เกิดขึ้น	- มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมแก้ปัญหาความอดอยาก	- ค้นหาเหตุของปัญหาความอดอยาก เพื่อเสนอแนวทางการเปลี่ยนแปลงระบบ หรือโครงสร้างที่เป็นอยู่ของสังคมที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม

ปรับปรุงจาก Westheimer, J. and Kahne, J. Educating the "Good" Citizen: Political Choices and Pedagogical Goals.

วิธีการและกระบวนการศึกษาศาสตร์การเป็นครู

เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ (2563) ผู้อำนวยการสถาบันสังคมศึกษา สพฐ. ชี้ให้เห็นว่ายุทธวิธีสำคัญต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู อุปมากับเรื่องเล่าหนึ่งว่า

“เด็กชายคนหนึ่งเฝ้ามองผีเสื้อดี๋ร่นออกจากตักแต่ ด้วย
ความสงสารเขาจึงใช้ปลายมิตกรีดผ้าให้มันออกมาโดยง่าย แต่
ผีเสื้อตัวนั้นก็ไม่สามารถโอบบินขึ้นมาได้ เพราะธรรมชาติต้องการ
ให้มันพัฒนาปีกให้แข็งแรงด้วยการดี๋ร่นออกจากตักแต่
เด็กชายทำให้ชีวิตของผีเสื้อนั้นสะดวกง่ายดายตายเกินไป จนมันไม่
สามารถเป็นตัวของตัวเองได้”

เป็นไปได้ไหมว่าเราทำตัวเป็น “คุณครูใจดี” ที่ช่วยเหลือ
สารพัดเรื่อง บอกทุกอย่างจนหมดไส้หมดพุง เพื่อให้คุณครูนำ
ความรู้ที่ให้ไปจัดการเรียนการสอน แต่สุดท้ายคุณครูก็ทำอะไร
ไม่เป็น กลายเป็นผีเสื้อที่บินไม่ได้ ความปรารถนาดีของเรา
กลายเป็น “การุณฆาตกรรม” ทางความคิดไป

การเป็นครูจึงมิใช่สักแต่ว่าใครก็ได้ที่จะมาทำหน้าที่นี้
ทว่าต้องการครูที่มีจิตวิญญาณ และพร้อมจะพัฒนาตนเองอยู่
เสมอ เพราะศิษย์นั้นมีความแตกต่างหลากหลาย และในความ
ซับซ้อนของเส้นทางการพัฒนาครูนั่น ก็มีคำถามที่ต้องถามและ
หาคำตอบอยู่เต็มไปหมด ยิ่งกว่านั้น คำตอบก็ไม่ใช่สูตรสำเร็จ
ตายตัว การช่วยเหลือครูจำเป็นต้องใช้กลุ่มบุคคล บทบาท และ
กิจกรรมที่หลากหลายเพื่อนำพาครูไปสู่จุดหมายที่พึงประสงค์
และครอบคลุมอย่างน้อย 4 มิติ คือ การนิเทศ (supervision)
การเป็นพี่เลี้ยง (mentoring) การอบรม (training) และการชี้แนะ
(coaching) และจำเป็นต้องใช้บทบาทเหล่านี้ในจังหวะที่
เหมาะสมเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน กล่าวคือ

1. **การนิเทศ** เป็นการดำเนินการโดยผู้มิประสพการณ์ใน

การใช้กระบวนการ วิธีการต่าง ๆ ในการให้ความช่วยเหลือ
 อำนวยความสะดวก กำกับ ดูแล เพื่อคุณครูสามารถพัฒนาความรู้
 ความสามารถได้ตามเป้าหมายขององค์กร

2. **การเป็นพี่เลี้ยง** เป็นวิธีการที่ผู้ที่มีประสบการณ์ให้
 ความช่วยเหลือผู้ที่มีประสบการณ์น้อยกว่า ให้ได้รับการพัฒนา
 ทั้งเรื่องวิชาชีพและการดำเนินชีวิตสู่เป้าหมายที่ได้วางไว้ร่วมกัน

3. **การอบรม** เป็นวิธีการให้ความรู้ความเข้าใจในการ
 ปฏิบัติงาน โดยมีหลักสูตรและวิธีการในการดำเนินการเฉพาะ ให้
 ได้ผลตามมาตรฐานที่วางไว้

4. **การชี้แนะ** เป็นวิธีการในการพัฒนาสมรรถภาพการ
 ทำงานของคุณครู โดยเน้นไปที่การทำงานให้ได้ตามเป้าหมาย
 ของงานนั้น หรือ การช่วยให้สามารถนำความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่
 และ/หรือ ได้รับการอบรมมาไปสู่การปฏิบัติได้ ดังภาพ

ภาพที่ 1 มิติของการช่วยเหลือครูให้พัฒนาการจัดการเรียนการสอน

ที่มา: เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ, 2563. เอกสารประกอบการฝึกอบรมปฏิบัติการครูพี่เลี้ยงนอก
 ระบบ. วันที่ 7-8 ตุลาคม 2563. ณ โรงแรมซีเอส ปัตตานี

สำหรับโครงการพัฒนาเยาวชนนอกระบบ การชี้แนะ หรือ การเป็น Coach กล่าวได้ว่าเป็นบทบาทสำคัญยิ่ง เนื่องจาก เยาวชนกลุ่มนี้มีประสบการณ์ชีวิตที่ต่างจากเยาวชนในระบบ การศึกษาทั่วไป ด้วยต้นทุนชีวิตที่อาจจะขาดพร่องมาก วิธีการ ชี้แนะอย่างมียุทธศาสตร์จึงสำคัญและสามารถพัฒนาสมรรถภาพ การทำงานของบุคคลโดยเน้นไปที่การทำงานให้ได้ตาม เป้าหมายของงานนั้น หรือ การช่วยให้สามารถนำความรู้ความ เข้าใจที่มีอยู่และ/หรือ ได้รับการอบรมมาไปสู่การปฏิบัติได้

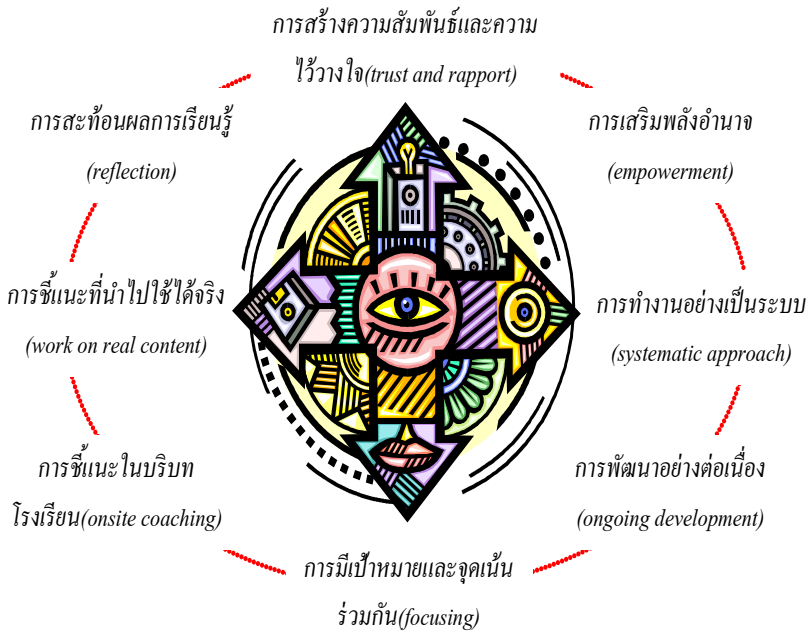
คุณลักษณะสำคัญของการชี้แนะ

1. มีลักษณะเป็นกระบวนการ คือ ประกอบด้วยวิธีการ หรือเทคนิคต่าง ๆ ที่วางแผนไว้อย่างดี ดำเนินการตามขั้นตอน จนกระทั่งบรรลุเป้าหมาย
2. มีเป้าหมายที่ต้องการไปให้ถึง 3 ประการ คือ
  - 2.1 การแก้ปัญหาในการทำงาน
  - 2.2 พัฒนาความรู้ ทักษะหรือความสามารถในการทำงาน
  - 2.3 การประยุกต์ใช้ทักษะหรือความรู้ในการทำงาน
3. มีลักษณะปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ชี้แนะกับผู้รับการชี้แนะ คือ เป็นกลุ่มเล็กหรือรายบุคคล (one-on-one relationship and personal support) และใช้เวลาในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
4. มีหลักการพื้นฐานในการทำงาน ได้แก่
  - 4.1 การเรียนรู้ร่วมกัน (co-construction) คือ ไม่มีใคร รู้มากกว่าใคร จึงต้องเรียนไปพร้อมกัน
  - 4.2 การให้ค้นพบวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

4.3 การเสริมพลังอำนาจ (empowerment) เป็นการช่วยค้นหาพลังในตัวบุคคล เมื่อค้นเจอก็คืนพลังนั้นให้เขาไป

5. เป็นกระบวนการที่เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาวิชาชีพ กล่าวคือ ในการพัฒนาวิชาชีพต้องมีความสัมพันธ์กับวิธีการพัฒนาอื่น ๆ ลำพังการชี้แนะอย่างเดียวไม่อาจทำให้การดำเนินงานสำเร็จได้

หลักการสำคัญของการชี้แนะ

ที่มา: เจลิมชัย พันธุ์เลิศ, 2563: 8. เอกสารประกอบการฝึกอบรมฯ วันที่ 7-8 ตุลาคม 2563. ณ โรงแรมซีเอส ปัตตานี

ตัวอย่างกลวิธีการชี้แนะ

เดินทีละก้าว กินข้าวทีละคำ หมายความว่า การเดินไปสู่จุดหมาย ต้องเริ่มเดินไปทีละก้าว ความสำเร็จจึงเกิดอยู่กับทุกก้าวที่เดินไป เป้าหมายของการกินข้าวคือ การอิ่ม แต่ก็ต้องอาศัยการกินไปทีละคำ เหมือนการดำเนินการชี้แนะ ที่อาจตั้งเป้าหมายได้ แต่การไปถึงเป้าหมายอาจเริ่มจากการทำงานเล็ก ๆ พัฒนาไปเรื่อย ๆ

จับถูก ไม่จับผิด การจับถูกทำให้คุณครูได้เห็นคุณค่าในตนเอง และฮึกเหิมที่จะพัฒนางานการเรียนการสอนของตนเองต่อไป

ปัญหาของใคร คนนั้นก็ต้องแก้

ชมสองอย่าง ชี้จุดบกพร่องหนึ่งอย่าง หากจำเป็นต้องชี้ให้เห็นจุดบกพร่องในการทำงาน ต้องใช้ต่อเมื่อคุณครูและผู้ชี้แนะคุ้นเคย ไว้วางใจกันพอสมควร ยึดหลักว่าให้ชมในประเด็นที่ทำได้ดีอย่างน้อย 2 เรื่อง และชี้ข้อบกพร่องเพื่อให้ปรับปรุงเพียงประเด็นเดียวเท่านั้น

การถาม ไม่ต้องหวังคำตอบ ถามเพื่อให้ได้พิจารณาอย่างรอบด้านมากขึ้น ในบางคำถามต้องอาศัยเวลาในการคิดพิจารณา ก็อาจเป็น “คำถามฝากให้คิด” ไม่จำเป็นต้องบังคับให้ตอบในขณะนั้น

ให้การบ้าน ต้องตามมาตรวจ หลังจากเสร็จสิ้นการชี้แนะในแต่ละครั้ง จำเป็นที่จะต้องวางแผนร่วมกันสำหรับการ

ชี้แนะในครั้งต่อไป คุณครูต้องนำบทเรียนที่ได้ครั้งนี้ไปปรับปรุง การสอนของตนเอง เป็นเหมือนการให้การบ้านไว้ แล้วก็กลับมา ตรวจสอบว่าสามารถปรับปรุงได้ดีเพียงใด เพื่อหาทางชี้แนะต่อไป

ถ้าจะบอก ต้องมีทางเลือก การบอกวิธีการแก้ปัญหา ให้แก่ครูใช้ในสถานการณ์ที่มีเวลาจำกัด ควรมีอย่างน้อย 2 ทางเลือก เพื่อให้ครูสามารถตัดสินใจเลือกปฏิบัติให้เหมาะสมกับ สภาพที่เหมาะสมกับตนเองมากที่สุด

แกล้งทำเป็นไม่รู้ ผู้ชี้แนะอาจทำบทบาทของผู้ที่ไม่รู้ ไม่เข้าใจบ้างก็ได้เพื่อผู้รับการชี้แนะได้ลองใช้ความพยายาม ในการอธิบายหรือให้คำแนะนำก็จะช่วยพัฒนาความสามารถได้

อดทนฟังให้ถึงที่สุด ในบางกรณีที่ครูอาจมีเรื่อง มากมายที่อยากบอกเล่าให้ผู้ชี้แนะฟัง หลายเรื่องอาจไม่เข้าท่า หากแต่ผู้ชี้แนะสามารถอดทนฟัง โดยไม่ตัดบทหรือแทรกแซง บางที จะได้เข้าใจความคิดของผู้รับการชี้แนะมากขึ้น บางทีเราก็ อาจได้คิดทบทวนในสิ่งที่ตนเองพูดมาได้บ้าง

เราเรียนรู้ร่วมกัน ผู้ชี้แนะไม่จำเป็นต้องรู้ไปเสียทุก เรื่อง ผู้ชี้แนะไม่จำเป็นต้องเก่งกว่าครู แต่ถือว่าทั้งผู้ชี้แนะและครู สามารถเรียนรู้จากกันและกันได้เสมอ ปัญหาบางเรื่องที่ต่างไม่ เข้าใจก็ต้องมาช่วยกันหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน

จะเห็นว่าชุดความรู้เรื่องการชี้แนะสำคัญมากต่อการ นำไปใช้พัฒนาศักยภาพของเยาวชนที่แม้จะไม่ได้มีโอกาสดี เทียบเท่าเยาวชนในระบบ ทว่าเมื่อเราได้พบตัวเยาวชนนอก ระบบจริง พบว่าพวกเขา/เธอล้วนแต่มีศักยภาพเต็มเปี่ยม เสมือน

ระบบจริง พบว่าพวกเขา/เธอล้วนแต่มีศักยภาพเต็มเปี่ยม เสมือนหนึ่งสิ่งสมพลังงานไว้ในตนอย่างมาก ขาดเพียงโอกาสและการชี้แนะอย่างถูกวิธี มีหลักการที่สามารถเจาะดึงเอาศักยภาพที่โดดเด่นออกมาใช้ให้เกิดผลเท่านั้น หากการชี้แนะถูกจุดจะสามารถปิดช่องว่างความเหลื่อมล้ำให้กับเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ได้ไม่ยากที่สำคัญคือ ครูพี่เลี้ยงเองต้องมองเห็นโครงสร้างความไม่เป็นธรรมที่กีดทับปิดกั้นเด็ก และพึงมุ่งพัฒนาเด็กให้เป็นพลเมืองที่กระตือรือร้นเพื่อจะพัฒนาตนเองให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นศตวรรษที่เรียกร้องคุณภาพของคนสูงชัน และต้องเป็นความสามารถที่หลากหลายในตนด้วยซึ่งเยาวชนในระบบกำลังได้รับการพัฒนาทักษะเหล่านั้นอยู่ด้วย ซึ่งประกอบด้วยทักษะต่าง ๆ ที่ปรากฏในภาพ

บทบาทต่าง ๆ ของครูพี่เลี้ยง

ครูผู้สร้างคน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อรรถพล อนันตวรสกุล จากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชวนให้เราเรียนรู้เพื่อจะเป็นครูผู้เห็นศักยภาพที่มีอยู่ในตัวผู้เรียน โดยเฉพาะผู้เรียนที่เป็นกลุ่มนอกระบบการศึกษาและมีต้นทุนทางชีวิตไม่เท่ากับเด็กในระบบ โดยใช้เรื่องราวจากภาพยนตร์สั้นเรื่อง *Boyhood* ซึ่งเป็นเรื่องของเด็กหนุ่มยากจนที่ต้องทำงานเป็นช่างซ่อมท่อประปาส่งเสียตัวเองเรียนไปด้วยอย่างยากลำบากและคิดว่าจะเลิกเรียนไปทำงานอย่างเดียว เพราะงานซ่อมท่อประปาในสหรัฐอเมริกาเป็นงานที่รายได้ดีทีเดียว วันหนึ่งเขาไปซ่อมท่อประปาที่บ้านหลังหนึ่งและได้รับแรงบันดาลใจจากคำพูดที่ทำให้เขาได้ฉุกคิดว่า “เธอเฉลี่ยฉลาดขนาดนั้นอย่าเลิกเรียนเพราะเห็นแก่เงินเฉพาะหน้าที่ได้จากการเป็นช่างซ่อมประปาเลย” คำพูดนั้นทำให้เด็กหนุ่มมุ่งมั่นบากบั่นเรียนจนจบ ต่อมาเขาใช้ความรู้ไปในการทำงานจนสามารถเป็นเจ้าของภัตตาคารขนาดใหญ่ได้ เรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่า

คำพูดที่ดีสามารถสร้างโอกาสหรือแนวคิดให้กับคนอื่นได้

ทัศนวิสัยที่ดี ทำให้เกิดสิ่งดีๆ

หากไม่มีความคิดที่เปิดโอกาสให้ตัวเอง ก็คงจะไม่อาจเปลี่ยนแปลงอะไรได้

การเห็นคุณค่าในตัวเอง จะทำให้เราไปได้ไกลขึ้น

ครูผู้ประทับประคอง

การเป็นครูที่เลี้ยงช่วยชี้แนะแนวทางชีวิตให้เด็กนอกระบบ เปรียบเสมือนกับการเลี้ยงลูกโป่ง การรักษาจังหวะในการ ประคับประคองสำคัญ หากทิ้งระยะห่างเกินไปก็คล้ายกับการไม่ ใส่ใจ อาจจะดูแลไม่ทันเมื่อมีลมพายุพัดมา ลูกโป่งอาจลอยไกล หลุดออกนอกเส้นทาง แต่การประคองจนใกล้เกินไปก็อาจคล้าย จ้องจับผิด หรือทำให้เด็กไม่สามารถจะใช้ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ของตนเอง หรือการมีลูกโป่งในมือหลายลูกก็จะทำให้ เราไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง ขณะที่จังหวะในการกำกับทิศ ประคองทางก็สำคัญ ทั้งยังอาจต้องใช้แรงในการประคับประคอง ไม่เท่ากันในแต่ละช่วง ครูที่เลี้ยงที่ดีจำเป็นต้องศึกษาจังหวะและ แรงในการประคับประคองเด็กแต่ละคนให้ถูกทิศ ถูกทาง ถูก เวลา

ครูผู้สร้างตาข่ายทางสังคม

การทำงานเป็นเครือข่าย หรือเป็นกลุ่มของครูสำคัญต่อการ ประคับประคองหนุนเสริมเด็กๆ มิให้หลุดออกนอกระบบซ้ำซ้อน สิ่งที่ครูต้องมองเห็นคือ ตาข่ายทางสังคมที่ประกอบไปด้วย โครงสร้างและหน่วยทางสังคมที่มีทั้งส่วนช่วยโอบรับ และมีทั้ง ส่วนที่พร้อมผลักเด็กออกนอกระบบ ดังนั้น ครูจึงต้องมองเห็น และช่วยกันผสมผสานเครือข่ายสร้างพื้นที่ปลอดภัยทำงานในเชิง ป้องกันดีกว่าที่จะปล่อยให้เกิดปัญหาแล้วจึงค่อยมาแก้ไข ภายหลัง ซึ่งอาจจะไม่ทันการ

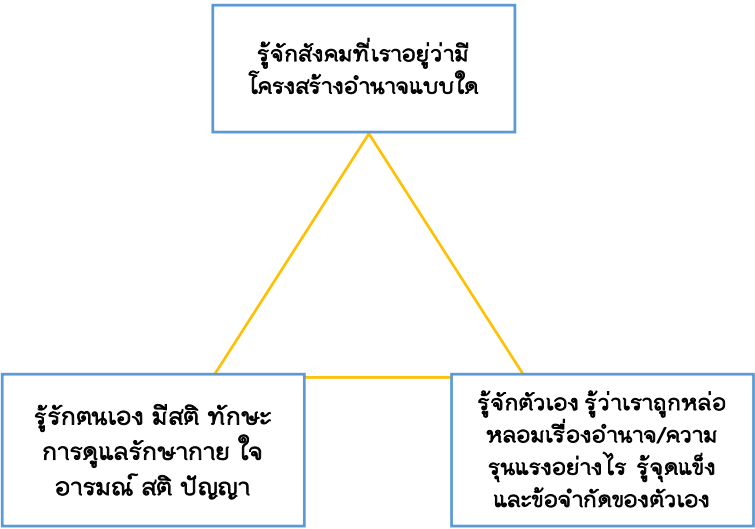

**2. หลักสูตรการฟื้นฟูเยียวยาเสริมศักยภาพภายในตน
บนฐานสุขภาพและความเป็นธรรมทางเพศ**

เป้าหมาย:

เสริมสร้างความตระหนักรู้และเชื่อมั่นในศักยภาพและอำนาจภายในของตน มองเห็นโครงสร้างอำนาจและการกดทับอย่างเท่าทันและเห็นช่องทางที่จะแบ่งปันอำนาจเพื่อให้เกิดความเสมอภาคและเป็นธรรม ตลอดจนมีทักษะที่จะเฝ้าปรับเปลี่ยนพลังอำนาจในตนเพื่อการเผชิญกับความท้าทายอย่างสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการฟื้นฟูเยียวยา ศิลปะบำบัด การสร้างสุขภาพ

หลักคิด: รู้ตัว รู้ตน รู้สังคม

อำนาจ 3 ประเภท

สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา
Institute of Human Rights and Peace Studies

อำนาจ 3 ประเภท

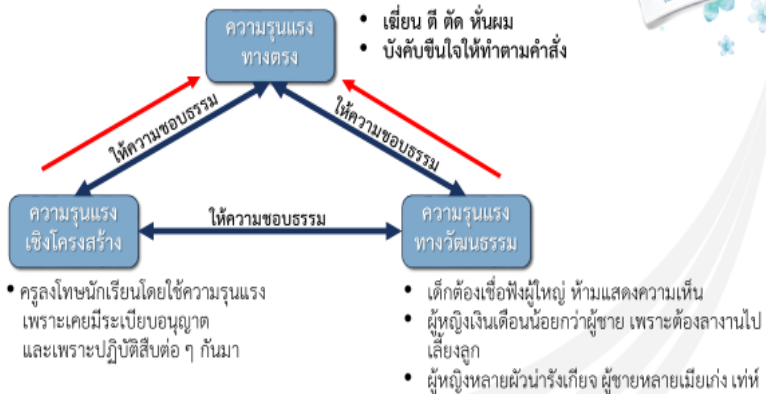

ความรุนแรง 3 แบบ

Mahidol University
Wisdom of the Land

ความรุนแรง 3 แบบ

สังคมไทยเป็นสังคมที่นิยมการใช้อำนาจเหนือ (power over) กดทับคนที่มิมีแหล่งอำนาจน้อยกว่าจนกลายเป็นสังคมที่ติดกับดักวัฒนธรรมความรุนแรง โดยเฉพาะเด็ก ผู้หญิง คนจน คนที่มีสถานะทางสังคมด้อยกว่า ด้วยโครงสร้างวัฒนธรรมสังคมเช่นนี้ส่งผลให้เด็กเยาวชนจำนวนมากที่มาจากครอบครัวยากจน เป็นเด็กผู้หญิง เป็นกลุ่มคนที่มีอำนาจน้อยหรือไร้อำนาจเข้าไม่ถึงโอกาสในการพัฒนาตนในระบบและสถาบันทางสังคมที่มีอยู่

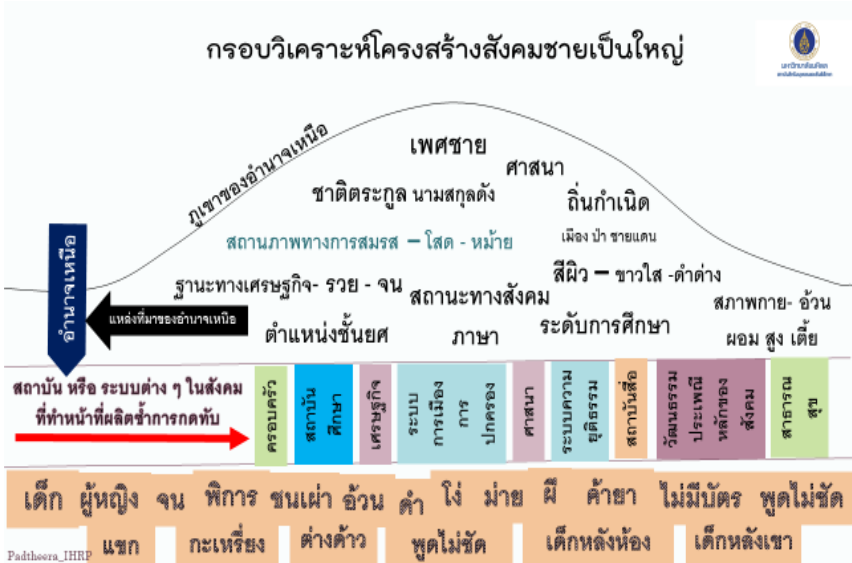
นอกจากนี้ ยังมีวัฒนธรรมคำสอนและการผลิตซ้ำความเชื่อผิด ๆ ในลักษณะความเชื่อฝังหัวที่ทำให้เชื่อว่าตนเองด้อยอำนาจผ่านคำพูดเช่น “บุญทำกรรมแต่ง” “กรรมแต่ชาติปางก่อน” หรือ “ไม่มีวาสนา” ส่งผลให้เกิดการกดทับด้อยค่าตนเอง มองไม่เห็นอำนาจภายในตน (power within)

ดังนั้น การจะไปให้พ้นจากกับดักวิถีคิดดังกล่าว จำเป็นต้องสอนให้รู้จักโครงสร้างความรุนแรงและอำนาจกดทับที่ทำให้เด็กและเยาวชนไร้อำนาจ เข้าไม่ถึงโอกาส และท้ายสุดต้องหลุดออกนอกระบบ

ตัวอย่างการวิเคราะห์อำนาจ

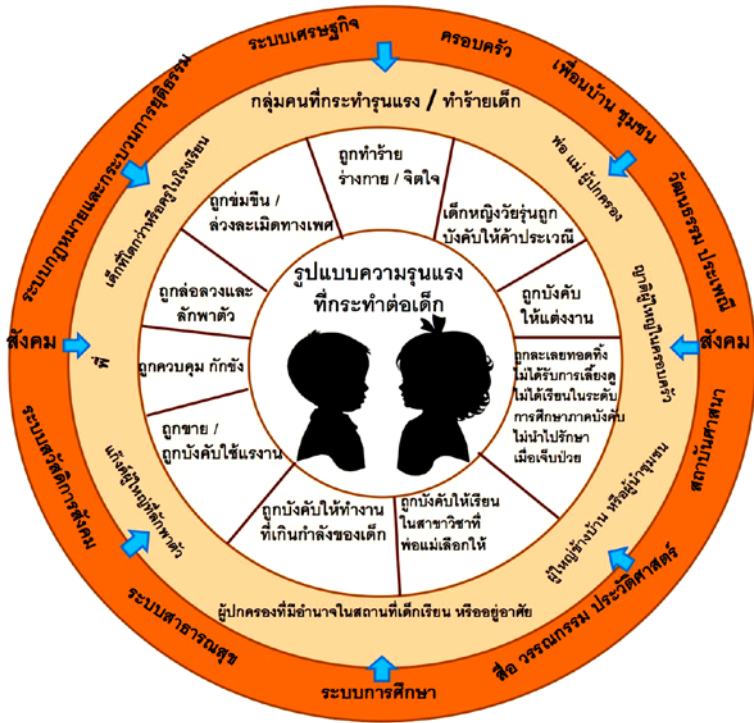
แหล่งอำนาจ	วัย	เพศ	ชาติตระกูล	ฐานะ	การศึกษา	ผิว
อำนาจเหนือ Power over	สูงวัย	ชาย	ขุนนาง	รวย	สูง, จบต่างประเทศ	ขาวเนียน
อำนาจน้อย Powerless	เด็ก	หญิง, เพศอื่น ๆ	สามัญชน	จน	ต่ำ, ในประเทศ, ไม่มีการศึกษา	ดำต่าง

ตัวอย่างการวิเคราะห์โครงสร้างอำนาจในสังคมไทยที่กระทำต่อผู้มีอำนาจน้อย

โครงสร้างสังคมที่มีการใช้อำนาจเหนือในการกดทับ และกล่อมเกลาล้างสมองให้คนในสังคมเชื่อว่า “คนไม่เท่ากัน” นี้เป็นรากเหง้าสำคัญที่ทำให้เด็กและเยาวชนต้องถูกผลักออกนอกระบบไม่เพียงแค่ระบบการศึกษาเท่านั้น แต่ถูกผลักออกจากระบบสังคมด้วย และยังเป็นที่มาของการใช้ความรุนแรงต่อเด็กสตรี และผู้มีอำนาจน้อยกว่าในสังคมในหลากหลายรูปแบบ เช่น เมื่อใครบางคนเห็นว่าเป็นเด็ก และเป็นเด็กหญิงกลุ่มชาติพันธุ์ไม่มีบัตรประชาชนจึงกระทำการข่มขืนและข่มขู่มิให้แจ้งความ มิเช่นนั้นจะแจ้งความยึดข้อหาว่าเป็นเด็กค้ายาหรือค้าบริการทางเพศ เป็นต้น โปรดดูโครงสร้างการกระทำความรุนแรงต่อเด็กในหน้าถัดไป

โครงสร้างและความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชน

ที่มา: วยพร เชื้อนแก้ว, 2563. เอกสารประกอบการฝึกอบรมปฏิบัติการครูที่เลี้ยงนอกระบบ. วันที่ 4-6 พฤศจิกายน 2563. โรงแรมเซาท์เทอรินแอร์พอร์ต จ.สงขลา

การฟื้นฟูแหล่งอำนาจในตน

แหล่งอำนาจที่มีในตน ได้แก่ ความเมตตา กรุณา ความรัก เอื้ออาทร การมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ความมุ่งมั่นตั้งใจ ความจริงใจ และรู้จักที่จะปฏิเสธอำนาจกดทับ ขณะเดียวกันก็ต้องสร้างวัฒนธรรมการแบ่งปันอำนาจเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในระยะยาว

3. หลักสูตรการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งและความไม่เป็นธรรมด้วยสันติวิธี

เป้าหมาย:

ติดต่ออาวุธทางปัญญาให้ครูพี่เลี้ยง ได้เห็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมที่กดทับทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างมีศักดิ์ศรีและด้วยสันติวิธี ทำความเข้าใจสันติภาพและความเป็นธรรมบนฐานคิดการเคารพปกป้อง ส่งเสริมเต็มเต็มสิทธิมนุษยชนสำหรับทุกคน

วิธีการ

วิเคราะห์และเข้าใจเหตุแห่งความแตกต่าง ไม่เป็นธรรม ความขัดแย้ง และการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งด้วยสันติวิธี การสร้างจินตนาการและจิตวิญญาณวัฒนธรรมสันติภาพเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมผ่านภาพยนตร์ และการเขียนบทกวี

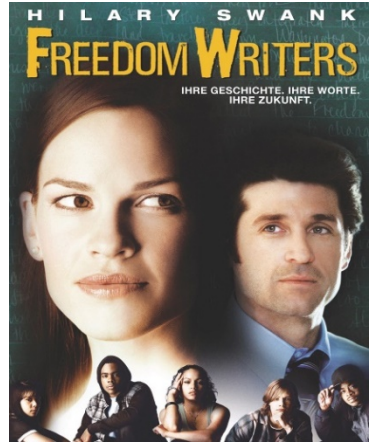

มมมองที่แตกต่าง

นาซรุดีน โฮดา (Mullah Nasrudin Hoda) เป็นอิหม่ามที่มีชีวิตอยู่ในคริสต์ศตวรรษที่ 13 มีเรื่องเล่าว่า ขณะที่เขากำลังกินอาหารของคนจน ได้แก่วบตกับขนมปังอยู่นั้น เพื่อนบ้านของเขาที่อ้างตนเป็นนักปราศรัย มีบ้านหลังใหญ่และกินอาหารอันโอชะที่จักรพรรดิประทานให้ มาพูดว่า “ถ้าคุณจะเรียนรู้สักหน่อย ที่จะสรรเสริญจักรพรรดิ และคอยพินอบพิเทา อย่างที่ผมทำ คุณก็ไม่ต้องยังชีพอยู่กับถั่วบดและขนมปังแบบนี้” นาซรุดีนตอบว่า “ถ้าคุณจะเรียนรู้สักหน่อย ที่จะยังชีพอยู่กับถั่วบดและขนมปัง อย่างที่ผมทำ คุณก็ไม่ต้องคอยสรรเสริญและพินอบพิเทาต่อจักรพรรดิ”

อาจารย์โคทม อาริยา
ชี้ให้เห็นว่า สำหรับครูพี่เลี้ยง ลูก
ศิษย์ของครูคือ เยาวชนนอกระบบ
ซึ่งมีความหลากหลายของสภาพ
ปัญหาแวดล้อมที่กระทำความ
รุนแรงต่อเด็กจนทำให้เด็กต้อง
หลุดออกนอกระบบ ดังนั้น การ
สอนเด็กกลุ่มนี้ให้ได้ผล “วิธีการ
เสริมพลัง” ให้เชื่อมั่นว่าโลกนี้ไม่ได้
ขับเค้นได้ด้วยความรุนแรง

*“เมื่อไหร่ผมจะได้เข้า Empower ครับป่า เพื่อนมันบอก -
มันมีข่าวลือในบ้านกาญจนฯ ว่าถ้ามึงได้เข้าห้อง
Empower พ่อแม่จะรักมึงมากขึ้น”*

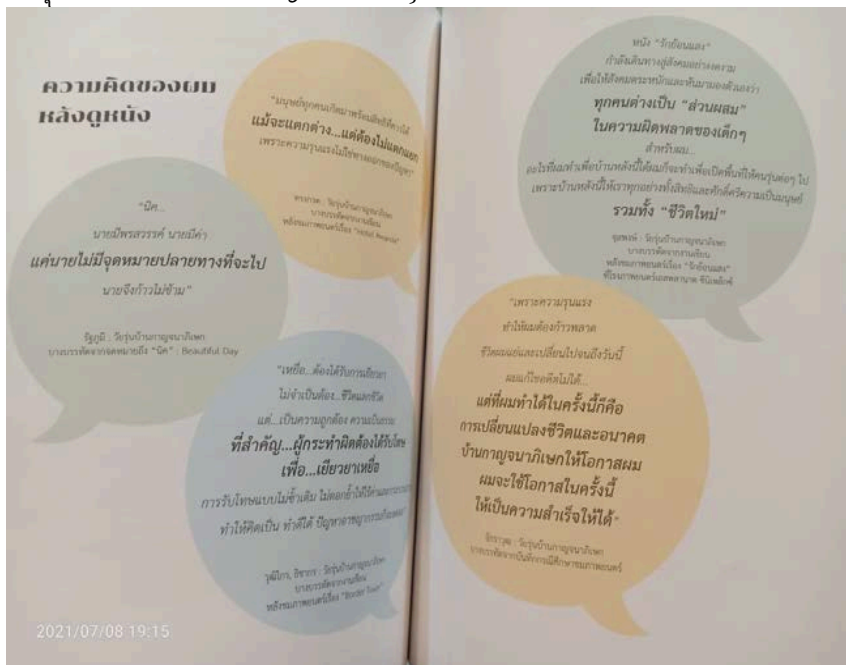
เสียงเยาวชนที่หลุดออกนอกระบบเพราะก้าวพลาด

*“เยาวชนทุกคนอยากได้ความเข้าใจจากพ่อแม่ แต่เขาอยู่
ภายใต้กรอบรั้วที่ความเข้าใจต่อเขาคลาดเคลื่อน เขาก็
เหนื่อยมากนะ และเขาก็ไม่มีความสามารถในการอธิบาย
หรือเจรจาต่อรอง”*

เสียงของ “ป้ามล” ทิชา ณ นคร ผู้อำนวยการบ้านกาญจนฯ
ซึ่งชี้ให้เห็นรากเหง้าของปัญหาความรุนแรงซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่ใน
บ้านและผลักดันให้เด็กและเยาวชนหลุดออกนอกระบบ

เครื่องมือที่ได้ผลสำหรับการทำงานกับเยาวชนมีมากมาย
เช่น การชมภาพยนตร์และร่วมกันวิเคราะห์ ซึ่งเป็นการฝึกฝนการ

วิเคราะห์ตีความเทียบเคียงประสบการณ์อันจะนำไปสู่การเปิดมุมมองต่อการแก้ปัญหาใหม่ ๆ ได้

ที่มา: ทิชา ณ นคร. (2564). เปลี่ยนหนังเป็นวิชาชีวิต. หน้า 119.

การเขียนบทกวี

สำหรับผู้ที่จมจ่อมกับความยุติธรรมและความรู้สึกเจ็บปวดจากการถูกกระทำ พลังทะยานของชีวิตที่จะนำพาให้สามารถออกจากปัญหานั้นได้ คือ จินตนาการที่สร้างสรรค์และมองเห็นความงดงามมีความหวัง ดังนั้น ทักษะความสามารถเชิงการประพันธ์เป็นอีกหนึ่งทักษะที่ครูและเยาวชนสามารถเรียนรู้ร่วมกันได้

การใช้พลังแห่งศิลปะเพื่อเสริมพลังและเปิดให้เห็นวิถีการเผชิญกับความขัดแย้งและแปลงเปลี่ยนให้เป็นพลังสร้างสรรค์เชิงบวก เช่น การเขียนบทกวีไฮกุ ซึ่งนอกจากจะช่วยให้ได้กลับมาทบทวนมุมมองต่อโลก ต่อประสบการณ์ที่พบพาน และกลับมาเป็นบทกวีสร้างสรรค์ที่ท้าทายจินตนาการและมีชีวิต ไม่ทำลายชีวิต

กวีไฮกุ

“ฤดูใบไม้ร่วงวันหนึ่ง ขณะที่ บาโช กับ คिकाกุ หนึ่งในศิษย์ทั้งสิบของท่านเดินผ่านทุ่งนา คिकाกุแต่งบทกวีไฮกุพรรณนาถึงแมลงปอสีแดงในห้วงคำหนึ่งของเธอ แล้วเขาก็ท่องบทกวีนั้นให้ท่านบาโชฟัง”

ตัดปีกทั้งสองข้าง จากตัวแมลงปอ

เราก็จะได้พริกสีแดง

“ไม่ใช่อย่างนั้น” บาโชตอบศิษย์ของท่าน “นั่นไม่ใช่ไฮกุ เพราะเธอทำลายชีวิตแมลงปอ ถ้าเธอจะแต่งไฮกุ และให้มีชีวิตแก่มัน เธอต้องพูดว่า:

ตัดปีกทั้งสองข้าง ให้แก่พริกสีแดง

เราก็จะได้แมลงปอ

“การฝึกฝนไฮกุคือใช้ความเรียบง่ายโอบรับความซับซ้อน ผมเชื่อว่านี่เป็นแก่นของปฏิบัติการสร้างสันติภาพทั้งในเชิงศาสตร์และศิลป์” (เลเดอร์ค, 2555) และสำหรับการทำงานกับเด็กนอกระบบที่อยู่ในสภาวะซับซ้อน ความเรียบง่ายอาจจะช่วย

ศาสตร์และศิลป์” (เลเดอรัค, 2555) และสำหรับการทำงานกับเด็กนอกกรอบที่อยู่ในสถานะซับซ้อน ความเรียบง่ายอาจจะช่วยคลี่คลายเปิดทางได้ ดังตัวอย่างที่สะท้อนจากผลงานของครูข้างล่างนี้

อหิงง์ โครงสร้างกวีไฮกุ ประกอบด้วย 3 บาท บาทแรกมี 5 พยางค์ บาทที่สอง มี 7 พยางค์ และ บาทที่สามมี 5 พยางค์

	<p>“สี่ได้ๆ กวีเพื่อสังคม”</p> <p>สูงส่งโต ไทหนจะเท่า เท่าเขาหาจุดรวมกันไม่ได้ และเดินไปต่อยกัน</p> <p>กานามร ชูจันทร์ ครูพี่เลี้ยง ภาสดี, อีศพรวิฑิตดาณี</p>		<p>“สี่ได้ๆ กวีเพื่อสังคม”</p> <p>เมื่อมีความเมตตา ประกอบเห็นคุณค่าตัวตน เมื่อหันมาเป็นมนุษย์</p> <p>วราพรัญญ์ เวียงคำวิสัย ครูพี่เลี้ยง ภาสดี, อีศพรวิฑิตดาณี, ลุง</p>
	<p>“สี่ได้ๆ กวีเพื่อสังคม”</p> <p>สันติสุขอยู่ไหน คืนเสียงหัวเราะที่หายไป อะไรรู้สันติสุขมา</p> <p>อัสชานัน ไชโยะ ครูพี่เลี้ยง ภาสดี, อีศพรวิฑิตดาณี</p>		<p>“สี่ได้ๆ กวีเพื่อสังคม”</p> <p>ยุติความรุนแรง เขาต้องแสดงความจริงใจ อะไรรู้สันติสุข</p> <p>เสริญ ปานพวง ครูพี่เลี้ยง ภาสดี, อีศพรวิฑิตดาณี</p>
	<p>“สี่ได้ๆ กวีเพื่อสังคม”</p> <p>สันติสุขยังมีขึ้น ช่วยกันหยุดยิงการทิ่มแทง โสภาสดีใส่ลงอย่าง</p> <p>จิตติมา อิศภาศรีธมา ครูพี่เลี้ยง ภาสดี, อีศพรวิฑิตดาณี</p>		<p>“สี่ได้ๆ กวีเพื่อสังคม”</p> <p>เศษซากดึกดำ หมอบแต่ผูกคอตึงสองฟาก อะไรรู้สันติสุข</p> <p>สจิตส์ ภาตแก้ว ครูพี่เลี้ยง ภาสดี, อีศพรวิฑิตดาณี</p>

4. หลักสูตรการพัฒนาที่เป็นธรรมและยั่งยืนสำหรับ พลเมืองศตวรรษที่ 21

เป้าหมาย:

เพื่อสร้างจิตสำนึกตระหนักรู้ การพัฒนาบนฐานต้นทุนทาง สังคมวัฒนธรรม อย่างเคารพในวิถีวัฒนธรรมและเป็นมิตรกับ สิ่งแวดล้อมทางสังคม มีการจัดสรรแบ่งปันและใช้ทรัพยากร อย่างคุ้มค่า ใส่ใจกับการพัฒนาเพื่อสร้างความเป็นธรรมทาง สังคมอย่างยั่งยืน

พลเมืองประชาธิปไตย 3 แบบ		
รับผิดชอบ	มีส่วนร่วม	มุ่งเน้นความเป็นธรรมทางสังคม
<p>แนวคิด</p> <p>แก้ปัญหาและพัฒนาสังคม</p> <p>ด้วยการเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ เคารพกฎหมายและกติกาสังคม</p>	<p>แนวคิด</p> <p>แก้ปัญหาและพัฒนาสังคม</p> <p>พลเมืองต้องมีส่วนร่วม เป็นผู้นำในการจัดวางระบบและโครงสร้างของสังคม</p>	<p>แนวคิด</p> <p>แก้ปัญหาและพัฒนาสังคม</p> <p>พลเมืองต้องตั้งคำถามเชิงวิพากษ์และเปลี่ยนแปลงโครงสร้างที่เป็นอยู่ของระบบที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมทางสังคม</p>
<p>ไม่กระตือรือร้นมากนัก ถนัดทำตามคำสั่งมากกว่า</p>	<p>กระตือรือร้นมากขึ้น</p>	<p>กระตือรือร้นมาก (Very Active citizen) ซากสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ดีกว่า</p>

กฎหมายห้ามทิ้งขยะ: แต่ทำไมยังมีขยะเกลื่อนบ้านเมืองเราทุกที่ รายอที่ไร “ขยะ” ชาวโพลนไปราวกับมีหิมะตกที่ชายแดนใต้ ถ้าเป็นคุณจะทำอย่างไรให้บ้านของเราสะอาดปราศจากขยะ? ตัวอย่าง: พลเมืองแบบไหนที่จะสามารถแก้ปัญหานี้ได้ อย่างยั่งยืน

	พลเมืองรับผิดชอบ	พลเมืองมีส่วนร่วม	พลเมืองที่มุ่งเน้นความ เป็นธรรมทางสังคม
Q	ไม่ถาม ทำตามกฎ	ถาม/ไม่ถาม	ถาม
B	ไม่ทั้ง รับผิดชอบขยะใน มือ	ชวนกันไปเก็บขยะตามที่ สาธารณะ	ถ้าไม่ เรา จึง ควร รับผิดชอบขยะที่เราถือ ขึ้น
	ไม่ทั้ง เพราะกลัวถูกจับ ปรับเงิน	ช่วยกันรณรงค์ให้เคารพ กฎหมาย ใส่ใจสิ่งแวดล้อม ชุมชน	ขยะจะก่อปัญหาให้ สังคมในอนาคตอย่างไร
	แอบทิ้งถ้าไม่มีคนเห็น		รณรงค์รับผิดชอบลด การใช้ทรัพยากรใช้ อย่างคุ้มค่า คิดถึงโลก และการส่งต่อสิ่งดี ๆ ให้ คนรุ่นต่อไป
	ทิ้งเลยเดียวก็มีคนมาเก็บ	ชวนกันคิด/ออกแบบการมี ส่วนร่วม ในการบริหาร จัดการขยะ	

อนึ่ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ทำให้สังคมเห็นว่า มีพลเมืองจิตอาสา มากมาย ที่ลุกขึ้นมาช่วยกัน ปฏิบัติตามกฎหมายและมาตรการต่าง ๆ ที่ออกมาจากข้ออ้าง เรื่องการควบคุมโรคระบาด ทว่าพลเมืองที่ไม่เท่าทันและขาดสำนึกเรื่องความเป็นธรรมทางสังคมจะไม่ตั้งคำถามว่า มาตรการที่ออกมามีความชอบธรรมหรือไม่ อย่างไร แต่จะปฏิบัติตามโดยไม่ตั้งข้อสงสัย ขณะที่พลเมืองที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมจะตระหนักถึงการมีส่วนร่วมและตั้งคำถามกับมาตรการต่าง ๆ และอาจจะตั้งคำถามและลุกขึ้นมาปฏิบัติการเพื่อให้เกิดทั้งประสิทธิภาพในการควบคุมและเกิดความเป็นธรรมในทางสังคมควบคู่กัน เป็นต้น

5. หลักสูตรการเป็นผู้ประกอบการทางสังคมที่มุ่งเน้นความเป็นธรรม

เป้าหมาย:

ไม่ต้องมีธุรกิจใหญ่โต เราก็สามารถช่วยคนอื่นได้
ทัน “ธุรกิจเพื่อสังคม - ยิ่งให้ยิ่งได้รับ”

วิธีการ

เรียนรู้วิธีการและออกแบบตัวอย่างการดำเนินธุรกิจเพื่อตัวเองและสังคม แนวทางการกระจายความเป็นธรรม การประเมินความเสี่ยงและการยืดหยุ่น (resilience) ปรับตัวกับวิถีความเป็นปกติใหม่ (new normal)

อะไรคือ ธุรกิจเพื่อสังคม หรือ Social Enterprise (SE)

กิจการมีเป้าหมายหลักเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมหรือสิ่งแวดล้อม

มีกลไกการบริหารจัดการที่ดีแบบภาคธุรกิจ + ความรู้+ นวัตกรรมสังคม

มีความยั่งยืนทางการเงินจากรายได้หลักที่มาจากสินค้าหรือบริการ

ไม่เน้นพึ่งเงินบริจาค

นำผลกำไรที่เกิดขึ้นไปลงทุนซ้ำเพื่อขยายผลกระทบทางสังคม

ธุรกิจเพื่อสังคม ต่างจาก กิจกรรมเพื่อสังคม (CSR)

CSR (Corporate Social Responsibility)	SE (Social Enterprise)
รับผิดชอบต่อสังคม <u>หลังจากธุรกิจ</u> <u>มีกำไรและความมั่นคงแล้ว</u>	มีหัวใจหลักของการ ประกอบการอยู่ที่สังคมตั้งแต่ต้น ทาง
สนับสนุนหรือสร้างสรรค์กิจกรรม ต่างๆ ที่มีผลประโยชน์ต่อสังคมและ สิ่งแวดล้อม	ดำเนินงานเพื่อผลประโยชน์ทาง สังคมหรือสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับ การดำเนินธุรกิจ
ทำให้องค์กรธุรกิจและภาคประชา สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข	แก้ไขปัญหาสังคมและ สิ่งแวดล้อม เพื่อผลลัพธ์ทาง สังคมที่ดีขึ้น
รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมทั้ง ในระดับใกล้และไกล อันนำไปสู่การ พัฒนาที่ยั่งยืน	สร้างรายได้เพื่อเป็นฐานในการ เพิ่มผลประโยชน์ของสังคมหรือ สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ตัวอย่างธุรกิจเพื่อสังคมใน ประเทศไทย และภาคใต้บ้านเรา

ภูสามยอด คอฟฟี่

ร้านกาแฟที่ณทสสถานเปิดบ้านนางว ต.บ้านนา อ.ศร
นครินทร์ จ.พัทลุง เป็นร้านกาแฟริมทาง ให้ผู้ต้องขังที่มีความ
ประพฤติดีมาเรียนรู้ในการประกอบอาชีพหลังพ้นโทษ
(การเกษตร ทำสวน ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์) เป็นบาร์ิสต้า
พนักงานร้านกาแฟ นำสินค้าเกษตรจำหน่ายในร้าน

Local Alike

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยชุมชนเพื่อชุมชน ที่ให้มากกว่าความสุข โดยทีมพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน พัฒนาให้ชุมชนเพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยว แบ่งกำไรเป็นกองทุนเพื่อชุมชน

ร้านตัดผมเจียมรต์น (ตรัง) ตัดผมฟรีให้ผู้ยากไร้/สอนฟรี

เป็นธุรกิจบริการตัดผมชายฟรีมากกว่า 40 ปี เน้นการให้บริการชุมชน ผู้ยากไร้ ผู้พิการ เด็กหรือคนชรา โดยไม่หวังผลตอบแทน และยังเปิดสอนวิชาตัดผม ออกแบบทรงผมชายให้กับเยาวชนที่ว่างงาน ตลอดจนผู้ที่เคยหลงผิด ตีดยาเสพติด แต่คิดกลับตัวได้และอยากจะมีอาชีพติดตัว

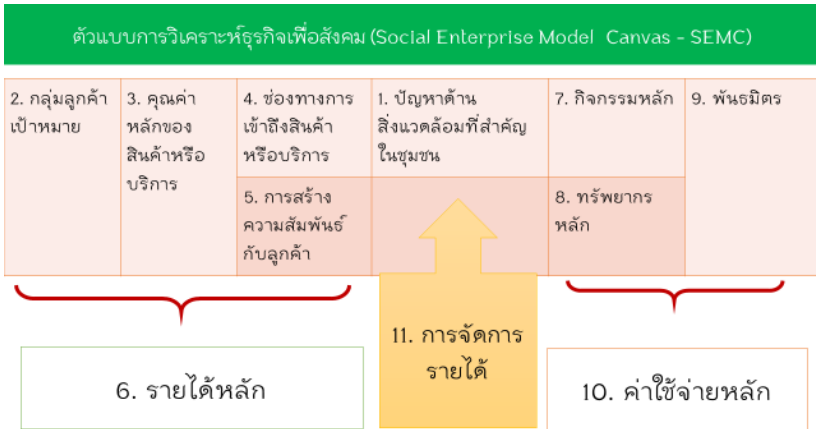
“คาเฟ่ ช่อลำดวน” รับทำขนม อาหารหวาน โดยกลุ่มผู้สูงอายุ

เกิดจากการรวมตัวของผู้สูงอายุในจังหวัดสงขลา ที่มาทำทั้งขนมและอาหารเพื่อหารายได้เสริมเลี้ยงชีพให้กับตนเอง โดยผู้สูงอายุมาจากหลากหลายพื้นที่

กระเป๋าผ้าสร้างสุข กระเป๋าแฟชั่นจากผู้พิการและครอบครัว

จากผ้ายืนสีมือสอง นำมาแปรรูปเป็นกระเป๋าผ้าสวยๆ หลากรูปแบบด้วยฝีมือของผู้พิการหรือผู้ดูแล สร้างอาชีพสร้างรายได้ ธุรกิจเพื่อสังคมยังมีอีกหลายโมเดลควรศึกษาเพิ่มเติม และเลือกรูปแบบที่เหมาะสม

เครื่องมือในการวิเคราะห์วางแผนสร้างธุรกิจเพื่อสังคม

กรอบการทำงานเชื่อมครูและเด็กสู่การเปลี่ยนแปลง

ภายใต้กรอบคิดหลักคือการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning - TL) ซึ่ง Boyd and Myers (1988) เสนอว่า การจัดการศึกษาในอนาคตต้องเน้นไปที่การจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง โดยยอมรับว่าการจัดการศึกษาแบบเดิมในแนวทางของวิทยาศาสตร์นั้นได้ละเลยมิติเรื่องราวของชีวิตจิตใจ ทำให้ขาดความสมบูรณ์ในการอธิบายโลกและชีวิต และส่งผลให้เกิดความล้มเหลวในเชิงร่างกายและจิตใจ ในขณะที่ Mezirow (1991) เสนอว่า มีหลายแนวทางที่จะกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงโดยเชื่อมโยงระหว่างประสบการณ์ของผู้เรียนกับการกระตุ้นให้เกิดการไตร่ตรองตรวจสอบสะท้อนกลับอย่างมีเหตุมีผลใน 10 ขั้นตอน ดังนี้คือ

1. การเผชิญกับภาวะสับสนงุนงงกับความจริงที่บิดเบี้ยว (A disorienting dilemma) ขั้นตอนนี้สำคัญมาก ด้วยถือเป็นขั้นแรกที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ซึ่งกระทำได้ด้วยการแสวงหาความรู้ ความจริงอย่างเป็นระบบด้วยการค้นหาความหมายที่ปรากฏอยู่ในเรื่องราวต่าง ๆ ผ่านการตั้งคำถาม การสำรวจสู่การวิพากษ์ การค้นหาความหมายที่ปรากฏภายใต้ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง และการเคลื่อนตัวของข้อมูลข่าวสารเพื่อสะท้อนย้อนคิดไตร่ตรองอย่างใคร่ครวญเพื่อให้เกิดการตั้งคำถามต่อมโนธรรมสำนึกในเชิงเหตุและผลอันเป็นการเหนี่ยวนำไปสู่การสร้างสำนึกที่สูงขึ้น

2. ขั้นการสำรวจตนเอง (A self-examination) จากสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในขั้นตอนที่ 1 บุคคลจะรู้สึกถึงความเกี่ยวข้องของตนเอง (self-reflection) ซึ่งขั้นตอนนี้สำคัญต่อการสร้างการเปลี่ยนแปลงในตนเองซึ่งเป็นฐานสำคัญต่อการสร้างพลังการเปลี่ยนแปลงที่นอกเหนือไปจากการเปลี่ยนแปลงในระดับปัจเจก

3. ขั้นการประเมินอย่างมีวิจารณญาณในฐานคติของความรู้ สังคม วัฒนธรรม หรือจิตใจและการตรวจสอบความจริงในประสบการณ์ที่ผ่านมาเป็นเวลายาวนาน

4. ขั้นการอธิบายสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความไม่พอใจกับผู้อื่น ซึ่งส่งผลให้มีการแบ่งปันความคิดที่นำไปสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มคนที่คิดเห็นคล้ายกัน

5. ขั้นการสำรวจทางเลือกในการสร้างบทบาทใหม่ ความสัมพันธ์แบบใหม่ และการปฏิบัติแบบใหม่

6. ขั้นการวางแผนเพื่อการปฏิบัติ

7. ขั้นการค้นหาความรู้และพัฒนาทักษะเพื่อนำไปใช้ตามทีระบุในแผน

8. ขั้นการเตรียมพร้อมเพื่อสร้างบทบาทใหม่

9. ขั้นการสร้างสมรรถนะและความเชื่อมั่นในตนเองในบทบาทใหม่ ความสัมพันธ์แบบใหม่ เพื่อกรุยทางไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ และขั้นที่

10. การบูรณาการความรู้และประสบการณ์เข้ากับชีวิตภายใต้กำหนดเงื่อนไขให้เกิดทัศนะใหม่ในการมองโลก ซึ่งขั้นตอนนี้เป็นการสร้างการเรียนรู้ที่ก้าวไปสู่ความเป็นอิสระ (emancipatory learning)

กล่าวโดยสรุป หัวใจสำคัญของแนวทางการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง คือ ประสบการณ์ การสะท้อนคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณ (critical reflection) และการสนทนาอย่างเป็นเหตุเป็นผล (rational discourse) ในกระบวนการให้ความหมายแก่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง โดยเริ่มต้นที่ประสบการณ์ของผู้เรียนและชี้ไปที่สาระของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Mezirow, 1995 อ้างถึงใน วรรณดี สุทธิธรากร, 2560: 72) ซึ่งการเรียนรู้ในแนวทางนี้สอดคล้องกับการเรียนรู้เพื่อสร้างวัฒนธรรมใหม่ที่หนุนเสริมคุณลักษณะของพลเมืองในสังคมที่ถูกจู่โจมด้วยข้อมูลข่าวสารรอบด้านซึ่งก่อให้เกิดความขัดแย้ง ย่อมนแย้ง ลับสนทั้งในระดับการรับรู้ส่วนบุคคลและในระดับสังคม การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์และการสะท้อนย้อนคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณเท่าทันทั้งสภาวะอารมณ์ภายในและข้อมูลข่าวสารจากภายนอกจึงหนุนเสริมให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาคุณลักษณะพลเมืองรุ่นใหม่ให้มีทักษะเท่าทันและไม่นำพา

ตนเองไปเป็นส่วนหนึ่งของความขัดแย้งรุนแรง (พัทธธิดา นาค
อุไรรัตน์, 2563)

จากความรู้สู่ปฏิบัติการเป็นครูพี่เลี้ยง (Coaching)

จากภาพรวมของผู้เข้าร่วมโครงการทั้งหมด 560 ชีวิตที่
เข้าร่วมโครงการแบ่งเป็นครู 60 คนและเยาวชน 500 คน

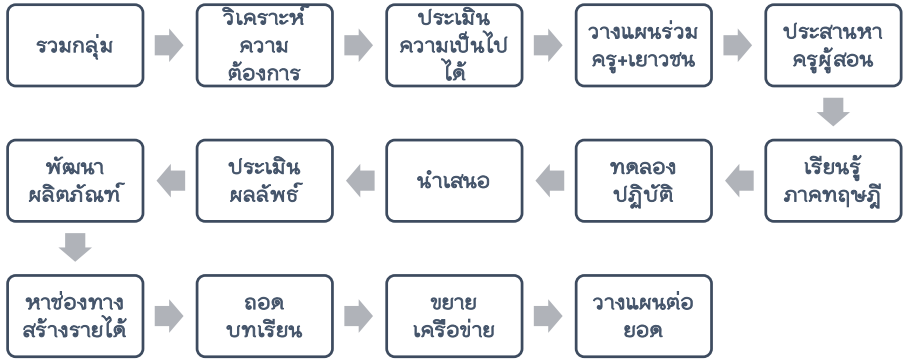
อึ้ง ด้วยเงื่อนไขการรับรองสิทธิเยาวชนที่เข้าร่วม
โครงการที่ต้องผ่านการคัดกรองด้วยหมายเลขบัตรประชาชน ทำให้
บางส่วนที่ไม่มีบัตรมีความกังวลใจว่าจะไม่สามารถเข้าร่วม
โครงการได้ ในขณะที่บางรายยังมีชื่ออยู่ในระบบการศึกษาทำให้
ขั้นตอนการยืนยันสิทธิเข้าร่วมโครงการมีอุปสรรคพอดู และทำ
ให้เด็กส่วนหนึ่งไม่สามารถเข้าร่วมโครงการได้ ครูพี่เลี้ยงจำต้อง
หาเด็กและเยาวชนนอกระบบเข้ามาเพิ่มให้ครบจำนวน เพื่อมิให้
เสียสิทธิในการช่วยเหลือเยาวชนนอกระบบ

1. กระบวนการค้นหาตัวตนและค้นหาความฝัน หลังจากทีครูพี่เลี้ยงได้พบกับเยาวชนกลุ่มเป้าหมายแล้วและได้รับการยืนยันสิทธิ์เข้าร่วมโครงการ กระบวนการสำรวจต้นทุนชีวิตก็เริ่มขึ้นโดยการวิเคราะห์ร่วมกัน

กระบวนการนี้ เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างครูพี่เลี้ยงกับเยาวชนนอกกระบบ เพื่อค้นหาความต้องการที่แท้จริง และร่วมกันออกแบบประเมินความเป็นไปได้ของการออกแบบชีวิตตามที่มีความฝัน โดยตระหนักถึงโอกาสและความเป็นไปได้

2. ออกแบบเส้นทางชีวิต

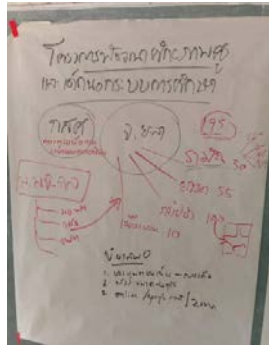

หลังจากวิเคราะห์ต้นทุนชีวิตแล้วกระบวนการทำงานร่วมกันตลอด 1 ปีแรกก็เป็นที่รูปร่างมากขึ้น หัวใจสำคัญของ

ความสำเร็จคือ กระบวนการมีส่วนร่วมออกแบบ เรียนรู้ และลงมือปฏิบัติ โดยครูพี่เลี้ยงคอยเป็นกำลังใจให้คำปรึกษา

ภาพกระบวนการนำความรู้สู่การพัฒนาอาชีพของเยาวชน บางส่วนในโครงการ

เรียนรู้การทำผ้าบาติกท้องถิ่น กลุ่มเยาวชนหญิง จ. ปัตตานี

เสื้อผ้า จ. ปัตตานี

ถักแยกขยะ
ผลงานเยาวชนนอกระบบ
สถาบันปอเนาะกรงปินัง ยะลา

กลุ่มเรียนวิชาชีพเสริมสวย ปัตตานี

3. ติดตามหนุนเสริม

สำหรับการติดตามหนุนเสริมเยาวชนในโครงการนี้ แบ่งออกเป็น การติดตามหลังจากที่ได้รับการยืนยันเข้าร่วมโครงการแล้ว และผ่านการนัดพบปะประชุมกลุ่ม และจัดกิจกรรมวิเคราะห์ค้นหาตัวตน ออกแบบเส้นทางชีวิตที่ใฝ่ฝันอยากพัฒนาให้ฝันเป็นจริง โดยครูพี่เลี้ยงประจำกลุ่ม และหัวหน้าทีมจังหวัดจะช่วยหนุนเสริมหากมีข้อติดขัด และหัวหน้าโครงการจะคอยเติมเต็มในส่วนที่ครูพี่เลี้ยงและเยาวชนต้องการ อย่างไรก็ตาม การเยี่ยมชมเชิงพื้นที่เป็นหนึ่งในกิจกรรมสำคัญที่ทำให้เยาวชนได้รับกำลังใจและทำให้ครูพี่เลี้ยงสามารถวิเคราะห์สภาพปัญหาหน้างานและให้การหนุนเสริมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เยี่ยมชม

19 มีนาคม 2564 ประธานมูลนิธิฯ เยี่ยมเยียนและให้กำลังใจกลุ่มเยาวชนนอกระบบการศึกษาในสถาบันปอเนาะ กรุงบิงนัง เยาวชนเริ่มต้นสร้างงานสร้างอาชีพ แห่ง เกษตรปลอดสารเคมี ช่างเชื่อมช่างยนต์ เป้าหมายของเยาวชนที่เน้นคุณธรรมแก่ชีวิตและเศรษฐกิจที่วางบนฐานความดีงามและความพอเพียงเลี้ยงตัวได้อย่างมีศักดิ์ศรี

จากการลงเยี่ยมเยียน ทำให้เยาวชนมีกำลังใจในการพัฒนา และรู้สึกภาคภูมิใจที่มีผู้ใหญ่มาชื่นชมผลงานที่พวกเขาลงมือทำด้วยตัวเอง ตอบเป้าหมายการพัฒนาเยาวชนให้มีความภาคภูมิใจในศักดิ์ศรีของตน นอกจากนี้ ยังได้เห็นโอกาสในการต่อยอดทางธุรกิจเพื่อสังคมอีกด้วย

4. พัฒนาต่อยอด

แม้ว่าการพัฒนาความรู้ และทักษะอาชีพในกลุ่มเยาวชนจะค่อนข้างเป็นไปได้ด้วยดี ทว่าก็ยังต้องการการพัฒนาหนุนเสริมอีกหลายด้าน โดยเฉพาะการได้เห็นโลกที่กว้างและเรียนรู้จากประสบการณ์ความล้มเหลว และความสำเร็จของกลุ่มอื่น ๆ เพื่อ

นำกลับมาพัฒนาตน ดังนั้น การศึกษาดูงานข้ามจังหวัดจึงถูกออกแบบไว้เพื่อให้เยาวชนได้เห็นการเปรียบเทียบ

ผ้ามัดย้อมสีใบไม้เรินตาอัน เพื่อนำไปปรับใช้ และต่อยอดเป็นอาชีพเสริม โดยครูพี่เลี้ยงและน้องเยาวชน ๆ วางแผนว่าจะมาเรียนแบบเต็มหลักสูตร เพื่อพัฒนาฝีมือให้ดียิ่งขึ้น เช่น ผ้ามัดย้อมด้วยการเนาผ้า เพิ่มลวดลายลงบนผืนผ้า และเพิ่มลวดลายการมัดย้อมจากคราม จากวิถีธรรมชาติ

5. ตลาดฝีมือเยาชนนอกระบบ

การสร้างความมั่นคงในอาชีพให้เยาวชนนอกระบบจะเป็นไปได้หากมีตลาดรองรับสินค้าและผลิตภัณฑ์ของพวกเขา ซึ่งส่วนใหญ่ผลผลิตยึดโยงกับสภาพแวดล้อมที่พวกเขาอยู่ ตลาดทางกายภาพจึงเป็นพื้นที่สำคัญ ที่ทางโครงการออกแบบไว้ว่าจะจัดมหกรรมตลาดขายสินค้าของเยาวชนนอกระบบ

การจัดมหกรรมสินค้านอกจากจะเป็นการฝึกการขาย การบริหารจัดการผลผลิตให้เพียงพอและมีคุณภาพต่อความต้องการของผู้บริโภคได้ และยังเป็นการนัดหมายเพื่อมาแลกเปลี่ยนติดตามความก้าวหน้าและอุปสรรคต่าง ๆ ตลอดจนเป็นการมาประชาสัมพันธ์ช่องทางการขายผลผลิตให้เป็นที่รู้จักแก่สังคม น่าเสียดายว่าภาวะโรคระบาดทำให้ตลาดต้องพับไป

กลุ่มปลูกผักปลอดสาร
ปัตตานี

เห็นนอกระบบ

ความท้าทายสำคัญต่อการสร้างกลุ่มอาชีพเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ของเยาวชน พบว่า เยาวชนยังขาดการสำรวจความต้องการของตลาด ยังไม่มีทักษะการจัดการเรื่องบัญชีต้นทุน และการคำนวณราคาสินค้าและบริการ ขาดทักษะเรื่องการจัดการควบคุมคุณภาพสินค้า และยังไม่มีความรู้การออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ดึงดูดใจลูกค้า โชคดีว่าครูพี่เลี้ยงของเราครูสุรารญา เหมาะเป็นผู้ที่มีความสามารถที่น่าจะช่วยพัฒนาทักษะนี้ได้ในอนาคต

ติดตามहनุนเสริมในยามวิกฤตโควิด

เมื่อโควิด-19 มาอีกระลอก กิจกรรมในพื้นที่ที่ไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ตามแผนเดิมที่วางไว้ กลุ่มอาชีพของเยาวชนได้รับผลกระทบโดยตรง เพราะยังอยู่ในระยะเริ่มต้นพัฒนาผลิตภัณฑ์ แต่ด้วยครูพี่เลี้ยงของโครงการผ่านการอบรมหลักสูตรการตลาดออนไลน์ กับครูสุรญา มามะ ซึ่งเราจัดเป็น

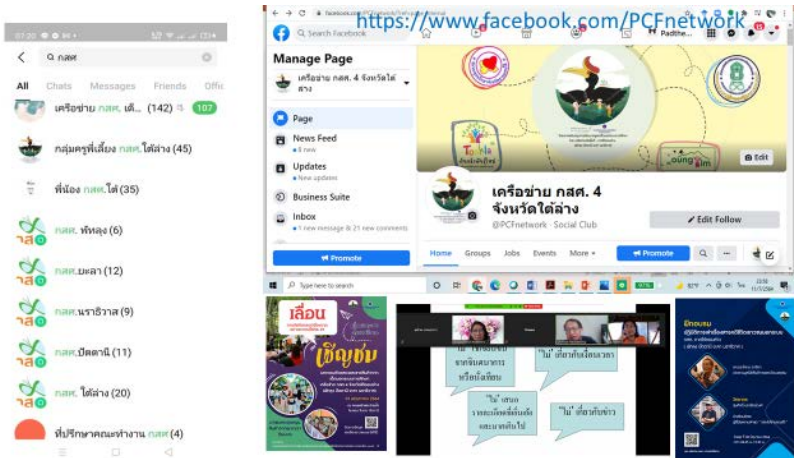
หลักสูตรเสริมพิเศษมาแล้ว ดังนั้น ครูพี่เลี้ยงกับเยาวชนจึงร่วมกันวางแผนชีวิตกันใหม่ และเริ่มมองหาช่องทางสร้างอาชีพที่สามารถสร้างรายได้มาจุนเจือในยามที่ต้องกักตัว เผื่อไว้โรคระบาด ดังนั้น นอกจาก มัณเฑียรปุณสิม่วงคุณภาพดี สด อร่อย เป็นที่ชื่นชอบของผู้บริโภคผลงานของ “โซเฟีย”

“อัศยาร” เป็นอีกหนึ่งในเยาวชนนอกระบบที่ริเริ่มวางแผนและนำแผนของตนมาปรึกษาครูพี่เลี้ยง “อาจารย์อาลี” ของตน ในที่สุด “อัศยาร” ก็กลายเป็นตรายี่ห้อสินค้าของผลิตภัณฑ์ปลาหลายชนิด พร้อมทดลองตลาด สร้างอาชีพ มีรายได้บ้างแล้ว นับเป็นความภาคภูมิใจของโครงการยิ่งนัก

สื่อสารอย่างต่อเนื่อง

โครงการของเราเห็นว่าการสื่อสารช่วยย่นระยะทางและเวลาให้ทั้งครูและเยาวชนสามารถติดตามหนุนเสริมกันได้อย่างทันท่วงที เราจึงมีทั้ง Facebook page ในนาม เครือข่าย กศศ. 4 จังหวัดใต้ล่าง ซึ่งไม่เพียงแต่ใช้เป็นการสื่อสารภายในแล้ว ยังเป็นช่องทางสื่อสารบอกเล่าเรื่องราวดี ๆ ผลงานเยี่ยมยอดของเยาวชนในโครงการสู่สาธารณะ ตลอดจนใช้เป็นช่องทางในการขยายผลเมื่อเยาวชนมีผลผลิตที่สามารถส่งขายได้

นอกจากนี้ ยังมีกลุ่ม ไลน์รวม และแยกรายจังหวัดเพื่อการสื่อสารถึงกันอย่างสม่ำเสมอ

หนุนส่งไปด้วยกันในสถานการณ์โควิด

เพียง 5 เดือนแรกของโครงการผ่านไป สถานการณ์โรคระบาดไวรัสโคโรน่า หรือ โควิด-19 มาถึงพื้นที่ส่งผลกระทบทันทีต่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ การปรับตัวให้เท่าทัน

ต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงพลิกผันเป็นหนึ่งในทุกๆ สำคัญ
ของพลเมืองโลกศตวรรษที่ 21 ดังนั้น โครงการเตรียมรับความ
เปลี่ยนแปลงดังกล่าวด้วยการฝึกทักษะ “การตลาดออนไลน์”
สำหรับครูและเยาวชนเพื่อเรียนรู้รับการเปลี่ยนแปลงไปพร้อม ๆ
กัน โดยวิทยากรซึ่งเป็นหนึ่งในครูพี่เลี้ยงของโครงการและเป็นผู้ที่
มีความรู้ความสามารถในการทำการตลาดออนไลน์

การหนุนเสริมในภาวะวิกฤตโรคระบาด COVID-19 ระลอก 3

ในช่วงปลายของโครงการ สถานการณ์การแพร่ระบาดของ
ของไวรัสกลับมาหนักอีกครั้งระลอก มีการจำกัดการเดินทางข้าม
พื้นที่ ผลกระทบหวนกลับมาซ้ำเติมเยาวชนและครูพี่เลี้ยงด้วย
เนื่องจากครูในโครงการนี้ไม่ได้มีเงินเดือน เป็นครูอาสาเข้ามา
ทำงานกับเยาวชนด้วยความรู้สึกปรารถนาดีต่อกันเท่านั้น
อย่างไรก็ดี สถานการณ์เช่นนี้ การที่เยาวชนปลูกพืชผักขาย ก็ยัง
สามารถมีรายได้และมีอาหารกินและมีบางส่วนที่แบ่งปันให้กับ
ครูพี่เลี้ยงของเขาเป็นสายสัมพันธ์ที่จะติดแน่นไปหลังจากนี้

เสียงสะท้อนจากน้องเยาวชน

เสียงในใจของเยาวชนจากหลายพื้นที่

พบเรื่องราวที่ประทับใจในชุดโควิด2020 สาเหตุของคองแอสด้วยลูกบิด เป็นอีกหนึ่งผู้สำรวจของทุกคนต้องการใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อป้องกันความสะอาดของแอสและสะดวกในการทำความสะอาดด้วยลูกบิด เป็นการใช้แอสและความสวยงามและขอเป็นสิ่งที่ประดิษฐ์ได้ด้วยมือของเราเอง ซึ่งแอสคองแอสได้สะดวกของทุกคน

ของคองแอสโลกาสมัยใหม่หรือการนำเทคโนโลยีมาใช้ในชีวิตประจำวันเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของทุกคน การนำเทคโนโลยีมาใช้ในชีวิตประจำวันเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของทุกคน

ช่วงกลางสถานการณ์โรคระบาดที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตซึ่งสิ่งที่มีผลต่อความเป็นอยู่ของทุกคนคือเรื่องอาหาร การกินอาหารที่ไม่ค่อยดี และปัญหาอื่นๆที่ไม่ค่อยจะสอดคล้องกับวิถีชุมชน

ความมั่นคงทางอาหาร

บันทึกความภาคภูมิใจ

วันนี้เด็ก ๆ ช่วยกันย้ายต้นกล้าผักกาดลงแปลงผักแล้วครับ เนื่องจากฝนตกหนักหลายวันตรงแปลงปลูกผักกาดวันนี้ทั้งหมดจึงทำให้ใบแตกกว่าตายหมด ต้องปลูกใหม่...

ข้อความจาก "บอย" หรือ ดุริยอน ศาสตราในสถาบันปอเนาะแห่งหนึ่งใน จ.ยะลา พ่อแม่เขาตั้งชื่อเป็นเหมือนบ้านที่พี่เคยอยู่กับเขาเยาวชนเคยช่วยงานมากที่เขาก่อน ผู้บริหารปอเนาะจะเข้าร่วมโครงการเพราะเห็นว่าเด็กควรมีโอกาสเรียนรู้และมีอาชีพที่สุจริตสามารถเลี้ยงตัวได้ และเติบโตไปเป็นคนดีของสังคม อ.ชาชีพที่สอดคล้องกับวิถีชุมชนด้านการปลูกผักกาด เกี่ยวข้องกับเด็กได้อาหาการครบถ้วน

"คือผมรักที่ผมได้มีโอกาสมาขออะไรผมรักดี ผมบอกรักก็ไม่ได้รู้ว่าผมทำอย่างไรดี เจ็ดดาวห้าร้อยจะตัวอะไรก็ไม่ได้รู้จะทำอย่างไร ต่อมาผมก็เจ็ดดาว 30 องศา ก็รักนะ เพื่อจะเห็นว่าผมเคยเขียนอะไรก็ไม่ได้ไปรับเงิน 18 องศา ที่นี้ก็ ผมมาเลย..."

ผมขอบคุณโครงการอบรมที่ทำให้ผมมีโอกาสได้ทำอาชีพที่ผมรักและได้ทำอาชีพที่ผมรัก

น้องจิ๋วจิ๋ว
 เยาวชนเกษตรชุมชน จ.ปัตตานี
 19 กุมภาพันธ์ 2564

ผมรักไฟ

ผมชื่อ ตา ครับ ผมอยู่บ้าน ช่วยแม่ขายของในตลาด ผมไม่ได้ชอบขายของ ผมรู้สึกเป็นเวลาอยู่กับคนเยอะๆ แต่ผมต้องช่วยแม่ทำงาน เพราะมันเป็นหน้าที่ของผม

ผมได้ไปเรียนทำแก้อีไม้ไฟกับครูเขียว ผมรู้สึกชอบที่ได้ทำงานกับตัวเอง ได้คิดเอง ทำเอง ไม่ต้องเจอคนเยอะๆ ไม่ต้องพูดมาก ผมรู้สึกไม่มั่นใจเวลาที่ต้องพูดกับคนที่ผมไม่รู้จัก เมื่อผมได้เรียนรู้เรื่องราวการทำไม้ไฟ ผมได้ทำแก้อี ทำโต๊ะ แคร่ขาย มีเงินมีรายได้เข้ามา ผมกับเพื่อนๆ สนุกที่ได้ใช้เวลาอยู่ด้วยกันมากขึ้น ได้ช่วยกันทำงานแบบสบายๆ ไม่ต้องกังวลว่าจะเจอใครมาวุ่นวาย พวกเราหัดทำแก้วไม้ไฟ ทำชุดดริป กาแฟที่แรกก็ไม่สวย เพราะไม่มีเครื่องมือ แม่เปียและพวกพี่ๆ ช่วยกันคิด ให้เราทำรูปใส่ลงในแก้ว มีเพื่อนผู้หญิงออกแบบรูปให้ พี่ๆ พาไปเลเซอร์ที่ร้าน ผมดีใจมาก จากแก้วที่ไม่มีราคา พวกเราสามารถทำให้มีมูลค่าขึ้นมาได้ จากการร่วมมือร่วมใจกัน งานของพวกผมได้ขายในหน้า Facebook มีตลาดออนไลน์ พวกเรารู้สึกทึ่งกับผลงานของตัวเอง

ผมดีใจมากครับที่มีผู้ใหญ่ใจดี ให้ความสำคัญกับพวกเรา คอยชี้แนะ ส่งเสริมให้พวกเราทำกิจกรรมดีๆ ในสังคมยังมีน้ำใจอีกมากมายที่คอยส่งต่อให้พวกเรา ขอขอบคุณอาจารย์รุ่ง ที่ดูแลพวกเราเด็กขาดโอกาสในพื้นที่ ให้กลายเป็นคนมีโอกาสได้ส่งต่อให้เพื่อนๆ ได้มาเรียนรู้ร่วมกัน ขอขอบคุณ กสศ. ที่ให้เครื่องมือในการทำงาน ขอขอบคุณผู้การฯ (พล.ต.ต.ทินกร รังมาตย์ ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดยะลา) ที่ให้เครื่องเลเซอร์ ทำให้ลดค่าใช้จ่าย

ลงไปเยอะ พวกเราสัญญาว่าจะตั้งใจทำงาน ทำกิจกรรม เป็น
คนดีของสังคมตลอดไปครับ

ขอบคุณครับ

ไพศาล เจ๊ะยอ

มัจฉานู

ผมกับเพื่อนๆ อยู่ในหมู่บ้านที่มีคนเยอะแยะ มีผู้นำเก่งๆ มีโครงการเข้ามาเห็นเขาทำกันมากมายไปหมด แต่พวกผมไม่มีโอกาสได้เข้าร่วม เขามองพวกผมเป็นเด็กเกเร หว่าพวกผมไร้ค่า พวกเราอยู่ด้วยกัน ทำงานด้วยกัน ก็หาว่ามั่วสุม จับกลุ่มแจ่งตำรวจมาตรวจ พวกเราอยู่รวมกันเค้ก็ว่าพวกเรตั่งแก๊งค์เราก็เลยตั้งชื่อแก๊งค์ว่า “มัจฉานู” ผมไม่เข้าใจเหมือนกันว่าพวกเขาคิดอะไร มองวัยรุ่นเป็นอะไร ทำไม่ต้องยัดเยียดว่าพวกผมไม่ดี พวกผมมีความคิด มีความรู้สึก อยากทำอะไรเหมือนคนอื่นเค้าณะครับ

แต่พวกคุณนั่นแหละ ที่ไม่ให้โอกาสผม

ทำให้พวกผมต้องอยู่กันแบบนี้ ผมก็ไม่เคยทำอะไรให้ใครเดือดร้อน ผมรู้ว่าผมไม่ได้ทำประโยชน์อะไรมากมาย นั่งเล่นเกมกัน พูดคุยหัวเราะกัน ผ่านไปแต่ละวันแทบจะไม่ได้อะไรเลยถามว่าผมอยากทำไหม อยากทำครับ แต่ไม่รู้จะทำอะไรเหมือนกัน พวกผมอยากเรียนต่อ ก็เรียนไม่ได้ เค้าบอกว่าพวกผมเกเร โรงเรียนไม่อยากมีนักเรียนแบบพวกผม

วันหนึ่ง สบายบอกผมว่า ให้มาฝึกอาชีพกับแม่เป็ย อยากทำอะไรให้พวกเราคูยกันดู พวกเราอยากซ่อมรถมอเตอร์ไซค์ เพราะพวกเราชอบแต่งรถ แล้วพวกเราก็ได้เรียนซ่อมรถ

ผมกับเพื่อนได้หัดปะยางรถ เปลี่ยนน้ำมันเครื่อง เปลี่ยนก้านล้อ ทำได้หลายอย่าง แม่เป็ยบอกว่าเราได้รับการสนับสนุนจาก กสศ. และมหาวิทยาลัยมหิดล ผมไม่รู้จักหรือกว่า กสศ. คืออะไร แต่ผมอยากขอบคุณว่า กสศ. ทำให้ผมมีอาชีพ ทำให้พวกผมมีคุณค่าในสังคม ทำให้ครอบครัวยอมรับว่าผมทำได้ ผมได้

ทำกิจกรรมอย่างอื่นอีกมากมายในการช่วยเหลือสังคม ช่วยเพื่อน ๆ พวกเรารู้สึกภูมิใจในตัวเอง ที่ในวันนี้ พวกเราทำให้เขาเห็นแล้วว่าวัยรุ่นทำเพื่อสังคมได้มากกว่าที่เขาคิด

ตอนนี้ผมมีร้านเล็กๆ รับซ่อมรถมอเตอร์ไซค์ ปะ เปลี่ยนยาง ตัดโซ่ ถ่าน้ำมันเครื่อง แต่งอุปกรณ์รถ ผมและเพื่อน ๆ มีรายได้เลี้ยงตัวเอง แม้ว่ามันจะไม่มากแต่ผมและเพื่อน ๆ ก็ภูมิใจในตัวเองที่พวกเราทำได้

ผมขอเป็นตัวแทนเพื่อน ๆ ที่ได้รับโอกาสจากโครงการนี้ ขอขอบคุณ กสศ. ขอขอบคุณพี่ ๆ เพื่อน ๆ ที่ช่วยกันทำให้พวกผมพบคุณค่าในตัวเอง “**มัชฌานู**” ที่ใครๆ พากันดูถูกว่า เป็นเด็กเถร วันนี้พวกเราทีมงานทำ มีรายได้เลี้ยงตัวเอง มีหน้าที่รับผิดชอบช่วยเหลือสังคมได้แล้วครับ

ขอบคุณครับ

นายฮาราฟีน อาเย๊ะ

ส่งท้าย

บัญชีส่วนตัว/กลุ่ม

ชุดความรู้ที่โครงการฝากไว้ และเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้กลุ่มสามารถประสบความสำเร็จได้คือ การจัดทำบัญชี ตั้งแต่บัญชีส่วนตัว และบัญชีกลุ่ม ซึ่งควรจะทำจัดทุกวันเพื่อจะได้เห็นว่าแต่ละวัน เรามีค่าใช้จ่าย และมีรายได้จากส่วนไหนอย่างไร เพื่อเราจะได้วางแผนการเงินของตัวเราและของกลุ่มได้อย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการบันทึกการเรียนรู้อะไรและการทำงานในแต่ละวัน

ดังกล่าวตั้งแต่ต้นว่า หากเยาวชนเข้าไม่ถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ อ่านเขียนไม่ได้ จะส่งผลกระทบต่อการยกระดับคุณภาพชีวิต และในบรรดาเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ พบว่า ยังมีเยาวชนบางคนที่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ แม้จะได้วุฒิการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ไปแล้วก็ตาม ปัญหาที่ต้องหันมาใส่ใจเพิ่มคือ คุณภาพการศึกษาและความสามารถในการอ่านเขียนของเยาวชน

วันเดือนปี	รายการ	รับ	จ่าย	คงเหลือ
รวม				

บันทึกการเรียนรู้

เคยรู้ไหมว่า ทำไมคนดังจำนวนมากจึงประสบความสำเร็จในชีวิต สามารถจดจำ และจัดการสิ่งต่างๆ ได้อย่างเป็นระบบ ขั้นตอน ทั้ง ๆ ที่เขามีกงานมากมายหลายอย่างต้องทำ

สมุดบันทึก หรือที่เราเรียกกันติดปากว่าสมุดโน้ต สำหรับคนเหล่านี้สำคัญมาก กระทั่งมีการวิจัยออกมาเลยที่เดียวว่าสมุดโน้ตแบบใดที่จะช่วยบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่ากัน ดังนั้น ท้ายเล่มนี้ จึงแนบหน้าบันทึกการเรียนรู้และบันทึกบัญชีไว้เพื่อให้พวกเราได้ฝึกฝนจดบันทึก

วัน.....เดือน..... ปี.....

คำสำคัญ	เหตุการณ์
สิ่งสำคัญที่สุดที่ได้เรียนรู้	ข้อผิดพลาดที่ต้องแก้ไข/สิ่งดี ๆ ที่จะต่อยอด

ติดต่อครูของเรา

PRANEE PRANCHAN
ปราณี ปราณจันทร์

โรงเรียนพัฒนการพัฒนศึกษา
ศูนย์ศึกษานอกโรงเรียนการศึกษา
โดยเครือข่ายสัมพันธ์ : ภาคใต้ตอนล่าง
(แม่ทูน รัตนาภิ ๕๓๓ ๓๕๓๖๓๕)

SARISA KONGKAE
ศรีสา กองแก้ว

โรงเรียนพัฒนการพัฒนศึกษา
ศูนย์ศึกษานอกโรงเรียนการศึกษา
โดยเครือข่ายสัมพันธ์ : ภาคใต้ตอนล่าง
(แม่ทูน รัตนาภิ ๕๓๓ ๓๕๓๖๓๕)

SEEM PANPROM
เสริ่ม ป่าบพรม

โรงเรียนพัฒนการพัฒนศึกษา
ศูนย์ศึกษานอกโรงเรียนการศึกษา
โดยเครือข่ายสัมพันธ์ : ภาคใต้ตอนล่าง
(แม่ทูน รัตนาภิ ๕๓๓ ๓๕๓๖๓๕)

THIDA WANNALAK
ธิดา วรรณลักษณ์

โรงเรียนพัฒนการพัฒนศึกษา
ศูนย์ศึกษานอกโรงเรียนการศึกษา
โดยเครือข่ายสัมพันธ์ : ภาคใต้ตอนล่าง
(แม่ทูน รัตนาภิ ๕๓๓ ๓๕๓๖๓๕)

ABDIROHMAN SUKUMUNG
อับดุลครอนัน สุกุมุง

โรงเรียนพัฒนการพัฒนศึกษา
ศูนย์ศึกษานอกโรงเรียนการศึกษา
โดยเครือข่ายสัมพันธ์ : ภาคใต้ตอนล่าง
(แม่ทูน รัตนาภิ ๕๓๓ ๓๕๓๖๓๕)

CHARITA PRASITHIMA
ชาริตา ปะสิทธิหมะ

โรงเรียนพัฒนการพัฒนศึกษา
ศูนย์ศึกษานอกโรงเรียนการศึกษา
โดยเครือข่ายสัมพันธ์ : ภาคใต้ตอนล่าง
(แม่ทูน รัตนาภิ ๕๓๓ ๓๕๓๖๓๕)

GHAZALEE AWAE
ชอซาลี อาว

โรงเรียนพัฒนการพัฒนศึกษา
ศูนย์ศึกษานอกโรงเรียนการศึกษา
โดยเครือข่ายสัมพันธ์ : ภาคใต้ตอนล่าง
(แม่ทูน รัตนาภิ ๕๓๓ ๓๕๓๖๓๕)

AISOH MAYIDING
อาอีเสาะ มะยิดิง

โรงเรียนพัฒนการพัฒนศึกษา
ศูนย์ศึกษานอกโรงเรียนการศึกษา
โดยเครือข่ายสัมพันธ์ : ภาคใต้ตอนล่าง
(แม่ทูน รัตนาภิ ๕๓๓ ๓๕๓๖๓๕)

ANEETA TOHSA
อาเนิตา โต๊ะสะ

โรงเรียนพัฒนการพัฒนศึกษา
ศูนย์ศึกษานอกโรงเรียนการศึกษา
โดยเครือข่ายสัมพันธ์ : ภาคใต้ตอนล่าง
(แม่ทูน รัตนาภิ ๕๓๓ ๓๕๓๖๓๕)

HASAN SATALA
ฮาซัน สาดาลา

โครงการสนับสนุนการฝึกงาน
ครูระดับต้นกรมการศึกษา
โดยเครือข่ายเชียงใหม่ : ภาคใต้ตอนล่าง
(ปีการศึกษา ๒๕๖๓-๒๕๖๔)

HAFSAH HAYIBASO
ฮาฟลิ๊ะ หะยีบาซอ

โครงการสนับสนุนการฝึกงาน
ครูระดับต้นกรมการศึกษา
โดยเครือข่ายเชียงใหม่ : ภาคใต้ตอนล่าง
(ปีการศึกษา ๒๕๖๓-๒๕๖๔)

SURAYA MAMA
สุรายนยา มามะ

โครงการสนับสนุนการฝึกงาน
ครูระดับต้นกรมการศึกษา
โดยเครือข่ายเชียงใหม่ : ภาคใต้ตอนล่าง
(ปีการศึกษา ๒๕๖๓-๒๕๖๔)

SAYUN PHASUWAN
สายันท์ โพธิ์สุวรรณ

โครงการสนับสนุนการฝึกงาน
ครูระดับต้นกรมการศึกษา
โดยเครือข่ายเชียงใหม่ : ภาคใต้ตอนล่าง
(ปีการศึกษา ๒๕๖๓-๒๕๖๔)

LAMAI MANAGARN
ลมาัย มาณะการ

โครงการสนับสนุนการฝึกงาน
ครูระดับต้นกรมการศึกษา
โดยเครือข่ายเชียงใหม่ : ภาคใต้ตอนล่าง
(ปีการศึกษา ๒๕๖๓-๒๕๖๔)

TATTADET PROMHON
ทัตเตต พรหมโห

โครงการสนับสนุนการฝึกงาน
ครูระดับต้นกรมการศึกษา
โดยเครือข่ายเชียงใหม่ : ภาคใต้ตอนล่าง
(ปีการศึกษา ๒๕๖๓-๒๕๖๔)

PHARINDA TOHLUBUESAE
ฟารินดา โต๊ะลือบุญเย

โครงการสนับสนุนการฝึกงาน
ครูระดับต้นกรมการศึกษา
โดยเครือข่ายเชียงใหม่ : ภาคใต้ตอนล่าง
(ปีการศึกษา ๒๕๖๓-๒๕๖๔)

NARUAMON SALAAH
นฤมณ สาละ

โครงการสนับสนุนการฝึกงาน
ครูระดับต้นกรมการศึกษา
โดยเครือข่ายเชียงใหม่ : ภาคใต้ตอนล่าง
(ปีการศึกษา ๒๕๖๓-๒๕๖๔)

ROHANE KAMUJANTHARADEE
รอฮานะ กาญจนทรดี

โครงการสนับสนุนการฝึกงาน
ครูระดับต้นกรมการศึกษา
โดยเครือข่ายเชียงใหม่ : ภาคใต้ตอนล่าง
(ปีการศึกษา ๒๕๖๓-๒๕๖๔)

JEH-HASUENI JEHSOH
เจหาฮีอนี เจงฮี:

โครงการสนับสนุนการพัฒนาศูนย์เด็กอนุบาล
โดยเครือข่ายจังหวัด : กาฬสินธุ์
(ฝึกหัด ปีต่อปี ๒๓๑ ๒๓๑๖๓)

SUNITA SAMAH
สุนิตา สามะ:

โครงการสนับสนุนการพัฒนาศูนย์เด็กอนุบาล
โดยเครือข่ายจังหวัด : กาฬสินธุ์
(ฝึกหัด ปีต่อปี ๒๓๑ ๒๓๑๖๓)

MAREEKAH HWANGJI
มาเร็กะ หวังจิ:

โครงการสนับสนุนการพัฒนาศูนย์เด็กอนุบาล
โดยเครือข่ายจังหวัด : กาฬสินธุ์
(ฝึกหัด ปีต่อปี ๒๓๑ ๒๓๑๖๓)

JITTIMA INTHASRIMA
จิตติมา อินทสรณ์:

โครงการสนับสนุนการพัฒนาศูนย์เด็กอนุบาล
โดยเครือข่ายจังหวัด : กาฬสินธุ์
(ฝึกหัด ปีต่อปี ๒๓๑ ๒๓๑๖๓)

SUPANEE KUEAKUN
สุพานี เกื้อกุล:

โครงการสนับสนุนการพัฒนาศูนย์เด็กอนุบาล
โดยเครือข่ายจังหวัด : กาฬสินธุ์
(ฝึกหัด ปีต่อปี ๒๓๑ ๒๓๑๖๓)

KANOKPORN CHUPAN
กนกพร ชูพันธ์:

โครงการสนับสนุนการพัฒนาศูนย์เด็กอนุบาล
โดยเครือข่ายจังหวัด : กาฬสินธุ์
(ฝึกหัด ปีต่อปี ๒๓๑ ๒๓๑๖๓)

PRAPAI NUYSUWAN
ประไพ นุ้ยสุวรรณ:

โครงการสนับสนุนการพัฒนาศูนย์เด็กอนุบาล
โดยเครือข่ายจังหวัด : กาฬสินธุ์
(ฝึกหัด ปีต่อปี ๒๓๑ ๒๓๑๖๓)

KUMUHAMMADNUR KUNOH
กมุฮัมมัดนุร กุโนะ:

โครงการสนับสนุนการพัฒนาศูนย์เด็กอนุบาล
โดยเครือข่ายจังหวัด : กาฬสินธุ์
(ฝึกหัด ปีต่อปี ๒๓๑ ๒๓๑๖๓)

PHUANGPHEN MANISAWANGWONG
พวงเพ็ญ มณีสว่างวงศ์:

โครงการสนับสนุนการพัฒนาศูนย์เด็กอนุบาล
โดยเครือข่ายจังหวัด : กาฬสินธุ์
(ฝึกหัด ปีต่อปี ๒๓๑ ๒๓๑๖๓)

ABDUN-ASIS PRASITHIMA
อับดุลอาซิส ประสิทธิ์หินะ

โครงการสนับสนุนการมีตน
ครูและเด็กนอกระบบการศึกษา
โดยเครือข่ายสิงห์พื้นที่ : ภาาได้ตอนล่าง
(ฝึกหัด ปี๓๓๓๓ ๒๓๓๓๓๓๓๓)

TUENJAI CHOOAKSON
เตือนใจ ชูอักษบ

โครงการสนับสนุนการมีตน
ครูและเด็กนอกระบบการศึกษา
โดยเครือข่ายสิงห์พื้นที่ : ภาาได้ตอนล่าง
(ฝึกหัด ปี๓๓๓๓ ๒๓๓๓๓๓๓๓)

WAESUHAINEE CHAPAKIYA
แวซูไอน์ จะปะภียา

โครงการสนับสนุนการมีตน
ครูและเด็กนอกระบบการศึกษา
โดยเครือข่ายสิงห์พื้นที่ : ภาาได้ตอนล่าง
(ฝึกหัด ปี๓๓๓๓ ๒๓๓๓๓๓๓๓)

NATEE SANGAMPAI
นที แสงอำไพ

โครงการสนับสนุนการมีตน
ครูและเด็กนอกระบบการศึกษา
โดยเครือข่ายสิงห์พื้นที่ : ภาาได้ตอนล่าง
(ฝึกหัด ปี๓๓๓๓ ๒๓๓๓๓๓๓๓)

PATCHAREEYA SUWANNO
พัชร์รียา สุวรรณโ

โครงการสนับสนุนการมีตน
ครูและเด็กนอกระบบการศึกษา
โดยเครือข่ายสิงห์พื้นที่ : ภาาได้ตอนล่าง
(ฝึกหัด ปี๓๓๓๓ ๒๓๓๓๓๓๓๓)

ROPEEYAH BULAH
รอปีย์ยา บูละ

โครงการสนับสนุนการมีตน
ครูและเด็กนอกระบบการศึกษา
โดยเครือข่ายสิงห์พื้นที่ : ภาาได้ตอนล่าง
(ฝึกหัด ปี๓๓๓๓ ๒๓๓๓๓๓๓๓)

KANDA PRABPHANJA
กานา ปราบันญจา

โครงการสนับสนุนการมีตน
ครูและเด็กนอกระบบการศึกษา
โดยเครือข่ายสิงห์พื้นที่ : ภาาได้ตอนล่าง
(ฝึกหัด ปี๓๓๓๓ ๒๓๓๓๓๓๓๓)

YURAYAS KEAPET
ยุรยาท เกื้อเพชร

โครงการสนับสนุนการมีตน
ครูและเด็กนอกระบบการศึกษา
โดยเครือข่ายสิงห์พื้นที่ : ภาาได้ตอนล่าง
(ฝึกหัด ปี๓๓๓๓ ๒๓๓๓๓๓๓๓)

SAAIT NIYOMDECHA
สะอิด นียมเดชา

โครงการสนับสนุนการมีตน
ครูและเด็กนอกระบบการศึกษา
โดยเครือข่ายสิงห์พื้นที่ : ภาาได้ตอนล่าง
(ฝึกหัด ปี๓๓๓๓ ๒๓๓๓๓๓๓๓)

BOONRUAN SOMWUNG
บุญเรือน สมหวัง

โครงการสนับสนุนการพัฒนาศูนย์เด็กต้นทางระบบการศึกษา
โดยเครือข่ายจังหวัด : ภาควิชาต้นทาง
(ฝึกหัด ปี๑๓๓๑ ๒๓๓๑ ๒๓๓๒)

WARAPRUCH PETJUMRAS
วรปรัชญ์ เพ็ชรจำรัส

โครงการสนับสนุนการพัฒนาศูนย์เด็กต้นทางระบบการศึกษา
โดยเครือข่ายจังหวัด : ภาควิชาต้นทาง
(ฝึกหัด ปี๑๓๓๑ ๒๓๓๑ ๒๓๓๒)

SUCHITTRA PUANGPAWA
สุจิตรา พวงพาวา

โครงการสนับสนุนการพัฒนาศูนย์เด็กต้นทางระบบการศึกษา
โดยเครือข่ายจังหวัด : ภาควิชาต้นทาง
(ฝึกหัด ปี๑๓๓๑ ๒๓๓๑ ๒๓๓๒)

PHAHISA THUAMGAM
พาฮิสี ท่วมงาม

โครงการสนับสนุนการพัฒนาศูนย์เด็กต้นทางระบบการศึกษา
โดยเครือข่ายจังหวัด : ภาควิชาต้นทาง
(ฝึกหัด ปี๑๓๓๑ ๒๓๓๑ ๒๓๓๒)

PARTEEP PROMPALAD
ประทีป พรหมปลัด

โครงการสนับสนุนการพัฒนาศูนย์เด็กต้นทางระบบการศึกษา
โดยเครือข่ายจังหวัด : ภาควิชาต้นทาง
(ฝึกหัด ปี๑๓๓๑ ๒๓๓๑ ๒๓๓๒)

KANOKWAN TONGTAMMACHAT
กนกวรรณ ทองธรรมชาติ

โครงการสนับสนุนการพัฒนาศูนย์เด็กต้นทางระบบการศึกษา
โดยเครือข่ายจังหวัด : ภาควิชาต้นทาง
(ฝึกหัด ปี๑๓๓๑ ๒๓๓๑ ๒๓๓๒)

AINEE AEDASONG
ไอรินี แอดะสง

โครงการสนับสนุนการพัฒนาศูนย์เด็กต้นทางระบบการศึกษา
โดยเครือข่ายจังหวัด : ภาควิชาต้นทาง
(ฝึกหัด ปี๑๓๓๑ ๒๓๓๑ ๒๓๓๒)

ARSUEMIN BUENAEPEENAE
อาชีอนัน นือเนป็น

โครงการสนับสนุนการพัฒนาศูนย์เด็กต้นทางระบบการศึกษา
โดยเครือข่ายจังหวัด : ภาควิชาต้นทาง
(ฝึกหัด ปี๑๓๓๑ ๒๓๓๑ ๒๓๓๒)

PATTAMAWADEE TONGTAMMACHAT
ปฐมวดี ทองธรรมชาติ

โครงการสนับสนุนการพัฒนาศูนย์เด็กต้นทางระบบการศึกษา
โดยเครือข่ายจังหวัด : ภาควิชาต้นทาง
(ฝึกหัด ปี๑๓๓๑ ๒๓๓๑ ๒๓๓๒)

MASNIRA KARANG
มัศนีรา คารัง

โครงการสนับสนุนการฝึกงาน
คุณพระรัตนตรัยระบบการศึกษา
โดยเครือข่ายเชิงพื้นที่ : กาลิไอออนห่าง
(ฝึกหัด ปีต่อมา ๕๓๓ ๓๕๓๖๓๗)

ADEELAN DAMALO
อาดีลัน ตามาลอ

โครงการสนับสนุนการฝึกงาน
คุณพระรัตนตรัยระบบการศึกษา
โดยเครือข่ายเชิงพื้นที่ : กาลิไอออนห่าง
(ฝึกหัด ปีต่อมา ๕๓๓ ๓๕๓๖๓๗)

RAHANEH WEADORYEE
ราฮานีย์ เวอดอयी

โครงการสนับสนุนการฝึกงาน
คุณพระรัตนตรัยระบบการศึกษา
โดยเครือข่ายเชิงพื้นที่ : กาลิไอออนห่าง
(ฝึกหัด ปีต่อมา ๕๓๓ ๓๕๓๖๓๗)

SAINA CHEPOR
ไซนะ เชีปะอ

โครงการสนับสนุนการฝึกงาน
คุณพระรัตนตรัยระบบการศึกษา
โดยเครือข่ายเชิงพื้นที่ : กาลิไอออนห่าง
(ฝึกหัด ปีต่อมา ๕๓๓ ๓๕๓๖๓๗)

(ส่วนกลาง)

KHODEEYOH SANI
คอดีเยาะห์ สนะนี

โครงการสนับสนุนการฝึกงาน
คุณพระรัตนตรัยระบบการศึกษา
โดยเครือข่ายเชิงพื้นที่ : กาลิไอออนห่าง
(ฝึกหัด ปีต่อมา ๕๓๓ ๓๕๓๖๓๗)

KANYANAT VALAJANG
กัญญณัท เวลาแจง

โครงการสนับสนุนการฝึกงาน
คุณพระรัตนตรัยระบบการศึกษา
โดยเครือข่ายเชิงพื้นที่ : กาลิไอออนห่าง
(ฝึกหัด ปีต่อมา ๕๓๓ ๓๕๓๖๓๗)

(ส่วนกลาง)

DAILAMEE POSU
ไดลามี ปุซุ

โครงการสนับสนุนการฝึกงาน
คุณพระรัตนตรัยระบบการศึกษา
โดยเครือข่ายเชิงพื้นที่ : กาลิไอออนห่าง
(ฝึกหัด ปีต่อมา ๕๓๓ ๓๕๓๖๓๗)

MUHAMMADALI WATEH
มุฮำหมัดอาลี วาดี:

โครงการสนับสนุนการฝึกงาน
คุณพระรัตนตรัยระบบการศึกษา
โดยเครือข่ายเชิงพื้นที่ : กาลิไอออนห่าง
(ฝึกหัด ปีต่อมา ๕๓๓ ๓๕๓๖๓๗)

AL-ARMEEN TOHYOH
อัลอาร์เมิน โต๊ะโฮะ:

โครงการสนับสนุนการฝึกงาน
คุณพระรัตนตรัยระบบการศึกษา
โดยเครือข่ายเชิงพื้นที่ : กาลิไอออนห่าง
(ฝึกหัด ปีต่อมา ๕๓๓ ๓๕๓๖๓๗)

 <p>ANEESAH BEARAHENG อานีซะห์ บือราฮง</p> <p>โครงการสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพนักเรียนทุนการศึกษา โดยเครือข่ายสิงคโปร์ : ภาคใต้ตอนล่าง (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส)</p>	 <p>ROSEETAR NAEULAE โรซีตาร์ แบลูละ</p> <p>โครงการสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพนักเรียนทุนการศึกษา โดยเครือข่ายสิงคโปร์ : ภาคใต้ตอนล่าง (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส)</p>	 <p>NA-IM DUERAMA นาอิม ดือรามะ</p> <p>โครงการสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพนักเรียนทุนการศึกษา โดยเครือข่ายสิงคโปร์ : ภาคใต้ตอนล่าง (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส)</p>
--	--	---

 <p>PADTHEERA NARKURAIRATTANA พัทธ์ธีรา นาคอุไรรัตน์</p> <p>โครงการสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพนักเรียนทุนการศึกษา โดยเครือข่ายสิงคโปร์ : ภาคใต้ตอนล่าง (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส)</p> <p>(ส่วนกลาง)</p>	 <p>RUHANA LIMING รุฮานา ลิมิง</p> <p>โครงการสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพนักเรียนทุนการศึกษา โดยเครือข่ายสิงคโปร์ : ภาคใต้ตอนล่าง (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส)</p> <p>(ส่วนกลาง)</p>	 <p>NURHISUM BINMAMU นุรฮิสุม บินมามู</p> <p>โครงการสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพนักเรียนทุนการศึกษา โดยเครือข่ายสิงคโปร์ : ภาคใต้ตอนล่าง (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส)</p> <p>(ส่วนกลาง)</p>
--	--	---

ติดต่อเราได้ที่นี่

ผศ.ดร.พัทธ์ธีรา นาคอุไรรัตน์
สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
เลขที่ 999 มหาวิทยาลัยมหิดล อาคารปัญญาพิพัฒน์
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม 73170
โทร. 02-441 0813-5 ต่อ 2140
Email: padtheera.nak@mahidol.edu

บันทึก

